

Саветодавна комисија за људска права

ТСС зграда Д-12, седиште мисије УНМИК-а, Приштина, Косово, електронска пошта hrar-unmik@un.org, телефон +381 (0)38 504 604 локал 5182

МИШЉЕЊЕ

Датум усвајања: 13. децембар 2014.

Предмет бр. 163/09

Гаврило МИЛОСАВЉЕВИЋ

против

УНМИК-а

Саветодавна комисија за људска права, на заседању одржаном 13. децембра 2014. године, уз присуство следећих чланова:

Марека Новицког, председавајућег
Кристин Чинкин
Франсоаз Тулкенс

Уз помоћ

Андреја Антонова, извршног службеника

Узевши у обзир изнад поменути жалбу, уложену сагласно члану 1.2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, од 23. марта 2006. године о оснивању Саветодавне комисије за људска права,

Након већања, доноси следеће закључке и препоруке:

I. ПОСТУПАК ПРЕД КОМИСИЈОМ

1. Жалба је уложена 8. априла 2009. године и уписана је 30. априла 2009. године.

2. Дана 18. августа 2010. и, поново, 23. марта 2011. године, Комисија је затражила од жалиоца да достави додатне информације. Није добијен никакав одговор.
3. Дана 1. априла 2011. године, Комисија је добила додатне информације на основу телефонског разговора са жалиоцем. Дана 25. јула 2011. године, Комисија је поново упутила жалиоцу захтев за додатне поднеске. Међутим, није добијен никакав одговор.
4. Дана 29. децембра 2011. године, Комисија је проследила предмет Специјалном представнику Генералног секретара (СПГС)¹, како би добила примедбе УНМИК-а на прихватљивост предмета.
5. Дана 23. фебруара 2012. године, СПГС је доставио УНМИК-ов одговор.
6. Дана 12. септембра 2012. године, Комисија је прогласила жалбу прихватљивом.
7. Дана 4. октобра 2012. године, Комисија је проследила своју одлуку о прихватљивости СПГС-у и затражила је УНМИК-ове примедбе на меритум жалбе, као и копије истражних списа који се односе на предмет.
8. Дана 21. марта 2013. године, СПГС је доставио УНМИК-ов одговор у вези са меритумом жалбе, заједно са копијама релевантних докумената.
9. Дана 4. новембра 2014. године, Комисија је од УНМИК-а затражила да потврди да ли се достављање истражних списа у вези са предметом може сматрати коначним.
10. Дана 6. новембра 2014. године, УНМИК је доставио свој одговор.

II. ЧИЊЕНИЦЕ

A. Општи преглед догађаја²

11. Предметни догађаји су се одиграли на територији Косова убрзо након успостављања Привремене управе мисије Уједињених нација на Косову (УНМИК), јуна 1999. године.

¹ Списак скраћеница и акронима садржаних у тексту дат је Прилогу.

² Списи на које се Комисија позива при навођењу овог општег прегледа догађаја су следећи: ОЕБС, „Како виђено, тако речено“, 1. том (октобар 1998–јун 1999) и 2. том (14. јун–31. октобар 1999); тромесечни извештаји Генералног секретара Уједињених Нација о Привременој управи мисије Уједињених нација на Косову; Годишњи извештаји полиције УНМИК-а (2000, 2001); Фонд за хуманитарно право, „Отмице и нестанци не-Албанаца на Косову“ (2001); Фонд за хуманитарно право, „Косовска књига памћења“ (<http://www.kosovomemorybook.org>); УНМИК-ова канцеларија за нестала лица и судску медицину, Извештај о активностима 2002–2004; Европски суд за људска права, *Бехрами и Бехрами против Француске и Сарамати против Француске, Немачке и Норвешке*, бр. 71412/01 и 78166/01, одлука од 2. маја 2007; Међународна комисија за нестала лица, „Ситуација на Косову: попис“ (2010); подаци које је објавио Високи комесар Уједињених Нација за избеглице, (доступни на веб-страници www.unhcr.org) и Међународни комитет Црвеног крста (доступни на веб-страници <http://familylinks.icrc.org/kosovo/en>).

12. Оружани сукоб током 1998. и 1999. године између српских снага с једне стране и Ослободилачке војске Косова (ОВК) и других оружаних групација косовских Албанаца с друге стране добро је документован. Након неуспеха међународних напора за решавање сукоба, 23. марта 1999. године, Генерални секретар Северно-атлантског споразумног савеза („НАТО“) објавио је почетак ваздушних напада на Савезну Републику Југославију (СРЈ). Ваздушни напади су почели 24. марта 1999. године, а окончани су 8. јуна 1999. године, када је СРЈ пристала да повуче своје снаге са Косова. Дана 9. јуна 1999. године, Међународне безбедносне снаге (КФОР), СРЈ и Република Србија потписале су „војно-технички споразум“ у ком су се сагласиле о повлачењу СРЈ са Косова и присуству међународних безбедносних снага након доношења одговарајуће резолуције Савета безбедности УН-а.
13. Дана 10. јуна 1999. године, Савет безбедности УН-а усвојио је Резолуцију 1244 (1999). Поступајући сходно Поглављу VII Повеље УН-а, Савет безбедности УН-а одлучио је да распореди међународне безбедносне снаге и цивилне представнике – КФОР, односно УНМИК – на територију Косова. Сходно Резолуцији Савета безбедности 1244 (1999), УН-у је дата пуна законодавна и извршна власт за привремену управу на Косову, укључујући спровођење правде. КФОР је имао задатак да успостави „безбедну средину у којој избегла и расељена лица могу безбедно да се врате кући“ и привремено обезбеди „јавни ред и мир“ све док међународни цивилни представници не буду могли да преузму одговорност за овај задатак. УНМИК се састојао из четири главне компоненте или стуба којима су руководиле Уједињене нације (цивилна управа), Високи комесар Уједињених нација за избеглице (хуманитарна помоћ, која је постепено окончана јуна 2000. године), ОЕБС (успостављање институција) и ЕУ (реконструкција и привредни развој). Сваки стуб је био под управом СПГС-а. Резолуцијом Савета безбедности УН-а 1244 (1999) УНМИК је овлашћен да „унапреди и штити људска права“ на Косову у складу са међународно признатим стандардима у погледу људских права.
14. Процене у погледу утицаја сукоба на расељавање популације косовских Албанаца крећу се од приближно 800.000 до 1,45 милиона. Након усвајања Резолуције 1244 (1999), већина косовских Албанаца који су побегли или били насилно избачени из својих кућа током сукоба од стране српских снага вратила се на Косово.
15. У међувремену, припадници неалбанске заједнице – углавном, али не само, Срби, Роми и словенски муслимани, као и косовски Албанци за које се сумња да су сарађивали са српским властима – постали су мета распрострањених напада од стране наоружаних групација косовских Албанаца. Тренутне процене у вези са бројем расељених косовских Срба крећу се између 200.000 и 210.000. Док је већина косовских Срба и другог неалбанског становништва побегла у ужу Србију и суседне земље, они који су остали постали су жртве системских убистава, отмица, насумичног притварања, сексуалног и родног насиља, пребијања и злостављања.
16. Иако постоји спор око бројки, процењује се да је више од 15.000 лица усмрћено или нестало током и одмах након косовског сукоба (1998-2000. године). Више од 3000 етничких Албанаца и око 800 Срба, Рома и чланова других мањинских заједница

нестало је током овог периода. Пронађено је више од половине несталих лица и њихови посмртни остаци идентификовани су до краја 2010. године, док се од октобра 2012. године 1766 лица и даље води као нестало код Међународног комитета Црвеног крста (МКЦК).

17. Од јула 1999. године, у склопу напора да се на Косово врати спровођење закона у оквиру владавине права, СПГС је затражио од држава чланица УН-а да подрже постављање 4718 чланова међународне полиције као цивилне компоненте УНМИК-а. Задатак полиције УНМИК-а био је да саветује КФОР у вези са полицијским питањима док полиција не добије довољан број чланова да преузме пуну одговорност за спровођење закона и да ради на развоју Косовске полицијске службе. До септембра 1999. године, приближно 1100 међународних полицајаца распоређено је у УНМИК-у.
18. Распоређивање полиције УНМИК-а углавном је завршено до децембра 2000. године, са 4400 чланова особља из 53 земље, и УНМИК је преузео примарну одговорност за спровођење закона у свим крајевима Косова осим у Митровици. Према годишњем извештају полиције УНМИК-а из 2000. године, њој је пријављено 351 киднаповање, 675 убистава и 115 силовања у периоду од јуна 1999. до децембра 2000. године.
19. Услед колапса управљања правдом на Косову, УНМИК је јуна 1999. године успоставио ванредан правосудни систем. Он се састојао од ограниченог броја домаћих судија и тужилаца и функционисао је све до почетка рада редовног правосудног система, јануара 2000. године. Фебруара 2000. године, УНМИК је одобрио именовање међународних судија и тужилаца, најпре у области Митровице, а касније широм Косова, да би ојачао домаћи правосудни систем и гарантовао његову непристрасност. Од октобра 2002. године, домаћи правосудни систем састојао се од 24 међународних и 341 домаћег судије и тужиоца. Јануара 2003. године, Генерални секретар УН-а, при подношењу извештаја Савету безбедности о спровођењу Резолуције 1244 (1999), констатовао је да систем полиције и правосуђа на Косову у том тренутку „добро функционише“ и да је „одржив“.
20. Јула 1999. године, Генерални секретар УН-а изјавио је у извештају Савету безбедности да УНМИК већ сматра да је питање несталих лица посебно акутан проблем у погледу људских права на Косову. Новембра 1999. године, при полицији УНМИК-а је основана Јединица за нестала лица (ЈНЛ), која је била задужена за истраживање могуће локације несталих лица и/или гробних места. ЈНЛ, заједно са Централном јединицом за кривичну истрагу (ЦЈКИ) полиције УНМИК-а, а касније наменска Јединица за истрагу ратних злочина (ЈИРЗ), били су одговорни за кривичне аспекте предмета несталих лица на Косову. Маја 2000. године, успостављена је Комисија за проналажење и идентификацију жртава (КПИЖ), којом председава УНМИК, ради проналажења, идентификације и предавања посмртних остатака. Дана 5. новембра 2001. године, УНМИК је потписао Заједнички документ УНМИК-а и СРЈ у коме се, између осталог, понавља његова обавеза решавања судбине несталих лица из свих заједница и признаје се да је програм ексхумације и идентификације само део активности везаних за нестала лица. Од јуна 2002. године, новооснована Канцеларија за нестала лица и судску медицину (КНЛСМ) при УНМИК-овом Одељењу правде (ОП) постала је једини орган

који је овлашћен да утврди где се налазе нестала лица, идентификује њихове посмртне остатке и врати их њиховим породицама. Почевши од 2001. године, на основу Меморандума о разумевању (МоР) између УНМИК-а и Међународне комисије за нестала лица (МКНЛ) са седиштем у Сарајеву, допуњеног додатним споразумом из 2003. године, МКНЛ је спроводио идентификацију посмртних остатака путем ДНК анализе.

21. Дана 9. децембра 2008. године, одговорности УНМИК-а у области полиције и правосуђа на Косову су престале, а Мисија владавине права Европске уније на Косову (ЕУЛЕКС) преузела је пуну оперативну контролу у области владавине права, након саопштења председника Савета безбедности Уједињених нација, 26. новембра 2008. године (S/PRST/2008/44), којим се поздравља даље ангажовање Европске уније на Косову.
22. Истог дана, УНМИК и ЕУЛЕКС су потписали Меморандум о разумевању о модалитетима и правима и обавезама које проистичу из преноса УНМИК-ових предмета ЕУЛЕКС-у и повезаних списа који се тичу истрага, оптужница и других активности које су у току, а које су предузели УНМИК-ови међународни тужиоци. Убрзо након тога, потписани су слични споразуми у вези са списима којима су се бавиле међународне судије и полиција УНМИК-а. Сви споразуми су обавезивали ЕУЛЕКС да УНМИК-у пружи приступ документима који се односе на активности које су УНМИК-ови органи претходно предузели. Између 9. децембра 2008. и 30. марта 2009. године, сви списи кривичних предмета које су поседовали УНМИК-ов ОП и полиција УНМИК-а требало је да буду предати ЕУЛЕКС-у.

В. Околности везане за отмицу и нестанак гђе Љубомирке Ђурић

23. Жалилац је син гђе Љубомирке Ђурић.
24. Жалилац наводи да су, 1999. године, датума који није назначен, „починиоци албанске националности“ отели гђу Љубомирку Ђурић из њеног стана у Истоку. Од тада се не зна где се налази његова мајка.
25. Жалилац наводи да је отмица пријављена КФОР-у, МКЦК-у, Црвеном крсту Југославије, УНМИК-у, ОЕБС-у и Међународном тужиоцу Окружног јавног тужилаштва (ОЈТ) у Приштини. Он је доставио копију захтева за проналажење који је издао Црвени крст Југославије, у коме се наводи да су гђу Љубомирку Ђурић Милосављевић³ отели наоружани припадници ОВК у Истоку, неког дана између 20. јуна 1999. и 5. јула 1999. године.
26. Дана 1. априла 2011. године, жалилац је обавестио Комисију да му нису познати детаљи нестанка његове мајке, да се жалио код „неколико институција“ и да је притом тражио додатне информације, али да није добио ниједан документ нити одговор. Жалилац је такође навео да је Међународни кривични трибунал за бившу Југославију

³ Жалиочева мајка је позната као гђа Љубомирка Ђурић и као гђа Љубомирка Милосављевић.

(МКТЈ) поседовао спис о нестанку његове мајке; међутим, он није могао да достави додатне информације које се тичу овог списка.

27. МКЦК-ов захтев за проналажење гђе Љубомирке Ђурић, у коме је 17. јун 1999. године назначен као датум њеног нестанка, још увек је отворен. Име гђе Љубомирке Ђурић налази се у два писма која је МКЦК упутио УНМИК-у, датирана на 12. октобар 2001 и 11. фебруар 2002, тим редоследом; у њима је прослеђен списак несталих лица у погледу којих је МКЦК прикупио анте-мортем податке на територији уже Србије. Њено име се налази и у бази података коју је саставио УНМИК-ов КНЛСМ⁴. У ставци која се тиче гђе Љубомирке Ђурић, у бази података на мрежи коју води МКНЛ⁵, као датум њеног нестанка наведен је 1. јул 1999. године, и у њеним релевантним деловима стоји: „Прикупљено довољно референтних узорака“ и „Није пронађен подударни ДНК“.

С. Истрага

Достављање релевантних списка

28. У овом предмету, Комисија је од УНМИК-а примила копију предметног списка који се претходно налазио код УНМИК-овог КНЛСМ-а и полиције УНМИК-а. Комисија напомиње да је УНМИК потврдио да су достављена сва расположива документа.
29. Што се тиче откривања података садржаних у списима, Комисија подсећа да је УНМИК Комисији ставио на располагање истражне списе ради разматрања уз обавезу чувања поверљивости података. У том погледу, Комисија мора појаснити да, иако њена процена овог предмета проистиче из детаљног разматрања доступне документације, објављује се само ограничен број информација из ње. Стога је у следећим пасусима наведен сажет преглед релевантних истражних корака које су предузели истражни органи.

КНЛСМ-ов спис

30. Спис УНМИК-овог КНЛСМ-а садржи само две групе докумената: копије недатираног МКЦК-јевог обрасца за идентификацију жртве у погледу гђе Љубомирке Ђурић, штампани извод из базе података УНМИК-овог ЈНЛ-а, направљен 8. јануара 2005. године, који је приложен уз ЈНЛ-ов предмет бр. 2001-001021 и садржи исте податке које се налазе у МКЦК-овом обрасцу за идентификацију жртве. Поред анте-мортем података које је прикупио МКЦК у погледу гђе Љубомирке Ђурић (која се у оба документа такође наводи под именом гђа Љубомирка Милосавјевић), у овим документима су дати пуна адреса и број телефона њеног сина – жалиоца – у ужој Србији, као и бројеви телефона њене сестре. Како се наводи у овим документима, Љубомирка Ђурић је нестала неког дана између 20. јуна и 5. јула 1999. године.

⁴ База података КНЛСМ-а није отворена за јавност. Комисија ју је прегледала у вези с овим предметом 10. децембра 2014. године.

⁵ База података МКНЛ-а је доступна на адреси: http://www.ic-mp.org/fdmsweb/index.php?w=mp_details&l=en (прегледано 10. децембра 2014).

ЈИРЗ-ов спис

31. Најстарији документ у овом делу истражног списка јесте ЈНЛ-ов извештај о наставку случаја у погледу гђе Љубомирке Милосављевић, који је приложен уз ЈНЛ-ов предмет бр. 2001-001021. У извештају се наводи да је први „унос“ по предмету извршен 2. априла 2001, „према наводима ФХП-а“. Извештај садржи три додатне ставке: једну датирану на 13. март 2002, у којој се наводи да је „унос у ДВИ систем, према наводу АМД-а, извршио београдски МКЦК; и још две ставке, обе датиране на 10. јун 2002. године и са следећим садржајем: „Извршен додатни унос у базу података“.
32. Следећи документ у овом делу списка је интерни меморандум који је Канцеларија за везу полиције УНМИК-а (КВП) у Београду упутила ЈНЛ-овом начелнику за истраге, датиран на 31. август 2002. године; у пољу „Предмет“ стоји: „Нестала лица из Истока“. У меморандуму се наводи да су 30. августа 2002. године три лица која су имала информације посетила КВП у вези са нестанком чланова своје породице у Истоку. Међу њима је био жалилац, у погледу нестанка своје мајке, гђе Љубомирке Милосављевић (ЈНЛ-ов предмет бр. 2001-001021), и гђа Н. О, у погледу нестанка својих родитеља, г. М. П. и гђе С. П. (ЈНЛ-ови предмети бр. 2001-01024 и 2001-01025, тим редоследом). Они су КВП-у доставили информације о два могућа гробна места у Истоку: на старом гробљу у Истоку, где је шпански КФОР наводно сахранио шест до осам неидентификованих тела која су припадала Србима; и област сточне пијаце у Истоку где су „два Албанца“ наводно сахранила два неидентификована Србина. У меморандуму даље стоји да је КВП намеравао да посети „још једно лице које је имало информације о НЛ-у из Истока“ и да се врати са прикупљеним информацијама. У прилогу документа налазе се скица сточне пијаце у Истоку, коју је нацртао жалилац, г. Гаврило Милосављевић, и копије писане изјаве коју је доставила гђа Н. О, које се, према мишљењу КВП-а, „могу искористити у вези са кривичним истрагама и истрагама које се односе на НЛ“. У спису не постоји ниједна изјава жалиоца.
33. Изјава гђе Н. О. је садржала следеће детаље које је сакупила породица у вези с отмицом и убиством њених родитеља: да су један покојни сусед (дато је само име) и припадник ОВК, М. З, видели њеног оца како лежи мртав на „пијаци“ „у близини џамије“, 1. јула 1999. године; име преводиоца, М, који је радио за шпански КФОР током 1999. године и који је наводно помагао шпанском контигенту да сахрани њеног оца на гробљу у Истоку; име и презиме особе која је наводно убила њеног оца; име и презиме лица Н. С, команданта ОВК, који је наводно одговоран за „убиства“, „узнемиравања“ и „мучења“ „Срба из Истока“; име и презиме особе М. Л, која је преживела тако што је успела да побегне из ОВК затвора у Истоку. У погледу нестанка своје мајке, гђа Н. О. изјавила је да је она била отета три дана касније и да је вероватно бачена у поток близу Истока; да је жива спаљена у својој кући или да је одведена у заточеништво на путу за Албанију.
34. У извештају о истрази, датираном на 5. септембар 2002. године, забележене су истражне активности које је спровео ЈНЛ у погледу случајева из Истока, након што је добио информације од КВП-а у Београду. Према наводима из овог извештаја, 31. августа 2002. године, истражитељи ЈНЛ-а посетили су православно гробље и сточну

пијацу у Истоку и закључили су да је потребно још информација како би се пронашла гробна места, пошто су обе области биле „веома простране“. У извештају је такође наведено да предмет везан за гђу Љубомирку Милосављевић „није уписан у ЈНЛ-ову базу података“.

35. Спис даље садржи још један интерни меморандум, датиран на 27. октобар 2002. године, који је београдска Канцеларија за везу са полицијом УНМИК-а упутила ЈНЛ-овом начелнику за истраге, по питању „несталих лица из Истока“. У овом меморандуму, КВП је навео да је 24. октобра 2002. године поново примио „два лица са информацијама“ – жалиоца и гђу Н. О. (кћерку г. М. П и гђе С. П, који су такође нестали у Истоку, јуна 1999. године, видети §§ 32–33 изнад). У меморандуму стоји да су они хтели да сазнају шта је учињено на основу информација које су раније доставили. У том погледу, КВП наводи: „Породице гаје одређену сумњу када је реч о нашој ефикасности и спремни су да сами спроведу истрагу уколико не добију друге информације. Успео сам да их засад одговорим од тога“. КВП је дао препоруку да се контактира шпански КФОР, распоређен у области Исток, како би се прикупиле информације о „сахранама које су они обавили у овом периоду“ и да се контактира УНМИК-ов ЦЈКИ „како би се сазнало о њиховим истрагама“. КВП је такође доставио пуно име и број телефона тадашњег КФОР-овог преводиоца (исти преводилац који се помиње као М. у § 33 горе у тексту), пуно име доктора Е. Б, који је достављао хуманитарну помоћ у „енклавама“ и име оца С. из манастира Гориоч. Сва ова лица су потенцијално имала информације или била сведоци догађаја у Истоку, према наводима жалиоца и гђе Н. О.
36. У спису се такође налази одговор на горенаведени интерни меморандум. У овом одговору у облику меморандума, заменик начелника ЈНЛ-а наводи да је спроведена одређена истрага по предмету, августа 2002. године, и да ју је спровео идентификовани ЈНЛ-ов службеник, иако ова истрага према његовом мишљењу „није била убедљива“. Из тог разлога, наложио је да се спроведу додатне истражне активности. Дана 26. октобра 2002. године, истражитељи су се састали са шпанским КФОР-ом; 27. октобра посетили су манастир Гориоч у Истоку, где су разговарали са једном монахињом, која их је затим упутила на оца М, последњег свештеника задуженог за овај православни манастир у Истоку; касније су контактирали оца С. у манастиру Дечани и остварили контакт са некадашњим КФОР-овим преводиоцем, поменутих у §§ 33 и 35, горе у тексту.
37. Спис затим садржи следеће записе: ЈНЛ-ове извештаје са терена, ЈНЛ-ове интерне меморандуме, преписку са спољним органима, попут шпанског КФОР-а, владе Шпаније и српске владе, изјаве сведока, мапе и скице. Ови документи се односе на опсежне истражне активности које је спровео УНМИК-ов ЈНЛ у периоду између 26. октобра 2002. и 2. априла 2004. године, под истражним бр. 0354/ИНВ/2002. У најстаријим извештајима са терена, до марта 2003. године, у пољу „Природа активности“ стоји: „Истраге које се тичу предмета [М. П.] и [С. П.], [Н. О.], [Л. В.] и Гаврила Милосављевића [жалиоца]“. Извештаји након марта 2003. године, који су такође приложени уз истрагу бр. 0354/ИНВ/2002, односе се једино на „истраге везане за [М. П.] и [С. П.], при чему се не помињу нити жалилац нити предмет гђе Љубомирке

Милосавјевић. Ни у једној групи докумената (они у којима је име жалиоца дато у заглављу извештаја и документи у којима није наведено његово име), не наводи се конкретно нестанак гђе Љубомирке Милосавјевић, пошто је истрага у ствари усмерена на нестанак г. М. П. и његове супруге, гђе С. П.

38. ЈНЛ-ова истрага бр. 0354/ИНВ/2002 може се сажети на следећи начин. У периоду између октобра и децембра 2002. године, пратећи трагове које су дали жалилац и кћерке г. М. П. и С. П, ЈНЛ се у неколико наврата састао са шпанским КФОР-ом у Истоку као и са православним свештеницима и монахињама у тој области (Пећ, Дечани и манастир Гориоч) и затражио информације о могућим гробним местима, имена потенцијалних лица која су имала информације, сведока и починиоца уопштено у вези са догађајима који су се догодили јуна 1999. године у Истоку и, поготово, у вези са нестанком г. М. П. и гђе С. П. (видети §§ 32 и 33 горе у тексту). У периоду између јануара и марта 2003. године, ЈНЛ је пронашао три бивша КФОР-ова преводиоца и путем шпанског КФОР-а организовао узимање њихових изјава у иностранству (у Бившој југословенској републици Македонији и Шпанији). Ови преводиоци су наводно помогли КФОР-у да сахрани жртве српске националности у Истоку, јуна 1999. године. Из копија њихових изјава, које се налазе у спису, види се да су тим трима бившим преводиоцима постављена питања која се тичу следећег: наводног проналажења једног тела у реци у Истоку за које се сумња да припада гђи С. П; осталих случајева убистава и проналажења тела за које су они знали; информација које су имали конкретно о несталим лицима г. М. П. и гђи С. П, гђи Д. В. Нису им постављена питања везана за гђу Љубомирку Ђурић. Током истог временског периода, ЈНЛ се такође састао са православним свештеником који је у то време девет година био одговоран за област Истока; сликали су старо православно гробље у Истоку; састали се са кћеркама г. М. П. и гђе С. П. и обавестили их о статусу истраге; одржали додатне састанке код шпанског КФОР-а у Истоку, затражили приступ свим списима шпанског КФОР-а из релевантног периода и покушали да пронађу бившег команданта ОВК, Н. С. и и бившег припадника ОВК, М. З, из Истока (исте особе поменуте у § 33 горе у тексту), као и једног достављача поверљивих информација.
39. Априла и маја 2004. године, ЈНЛ је испитао горенаведено лице које је поседовало поверљиве информације, као и особе М. З. и Дз. Г. Особа М. З. је навела особу Дз. Г. као потенцијалног сведока. Што се тиче достављача поверљивих информација, у извештају датираном на 26. март 2003. године наводи се да је он пружио информације о косовским Србима убијеним у Истоку, јуна 1999. године, о могућим гробним местима и могућим починиоцима злочина, укључујући Н. С. У извештају се наводи да му је ЈНЛ показао „списак Срба из Истока који се још увек воде као нестали“ (који се не налази у спису) и то да је он био у могућности да достави неке информације о околностима везаним за нестанак г. М. П, гђе С. П. и других лица из Истока. У овом извештају, као ни у изјавама узетим од М. З. и Дз. Г, не помиње се жалиочева мајка, гђа Љубомирка Ђурић. Друге активности ЈНЛ-а спроведене у овом периоду обухватају: провере прошлости свих појединаца који су именовани као сведоци или починиоци, повезивање са УНМИК-овим КНЛСМ-ом како би се добио списак ексхумација које је претходно обавио МКТЈ у области Исток; провера пријава убистава и нестанака поднетих шпанском КФОР-у, јуна и јула 1999. године. У вези са

последње наведеним, у релевантном извештају са терена, датираном на 2. април 2004. године, наводи се да су ЈНЛ-ови службеници извршили појединачну проверу сваког записа који се односи на убиства, отмице, нестанке и проналажења посмртних остатака, који су извршени у Истоку до средине јула 1999. године; међутим, „ништа није поменуто у вези са [г. М. Р. гђом S.P.]“. У извештају није наведено да ли је тражен или пронађен било какав запис у вези с отмицом и нестанком жалиочеве мајке. Последња документа у вези са ЈНЛ-овом истрагом бр. 0354/ИНВ/2002 јесу два интерна меморандума између ЈНЛ-а и Министарства унутрашњих послова Републике Србије, датирана на 10. децембар 2003, односно 2. фебруар 2004. године. У њима се наводи да су посмртни остаци г. М. П. пронађени и идентификовани у ужој Србији и да је ЈНЛ-ов предмет бр. 2001/01024, који се односи на ту особу, касније затворен.

40. Спис садржи и извештај о анте-мортем истрази УНМИК-овог ЈНЛ-а, датиран на 8. јануар 2005. године, у вези са једнодневном истрагом коју је спровео ЈИРЗ по питању предмета гђе Љубомирке Милосавјевић, и који је спојен са ЈНЛ-овим предметом бр. 2001-001021. У том извештају стоји да је гђа Љубомирка Милосавјевић нестала заједно са још једном женом, гђом Д. К, 18. јуна 1999. године. УНМИК-ов ЈНЛ је отворио спис о несталом лицу 2. априла 2001. године. У пољу извештаја „Изјава сведока“ наводи се да је један „пријатељ Албанац“ рекао породици гђе Д. К. да се састао са њом „28. јуна 1999. године“ [sic]. Том приликом, гђа Д. К. је том пријатељу Албанцу рекла да се преселила код гђе Љубомирке Милосавјевић. Пријатељ Албанац је такође изјавио да су сви преостали Срби у Истоку убијени и да су њихова тела сахрањена „близу некадашње сточне пијаце у том граду“. У пољу извештаја „Даља истрага“ наводи се да истражитељи „нису успели да контактирају сведока“ и да је горенаведена прича заснована на „чланку“ Фонда за хуманитарно право (ФХП). У пољу „Закључак“ стоји: „Након истрага, у овом тренутку није могуће пронаћи непристрасног сведока око места догађаја. Постоји могућност да су посмртни остаци ЈНЛ-а сахрањени близу некадашње сточне пијаце у Истоку. Овај предмет треба да остане отворен и на чекању у оквиру ЈРЗ-а“. У прилогу овог извештаја налази се извод из публикације ФХП-а о отмицама и нестанцима не-Албанаца на Косову, који говори о нестанку гђе Љубомирке Милосавјевић и гђе Д. К. Осим информација садржаних у горепоменутом извештају, у овом изводу се такође наводи да је локални свештеник, отац С, наводно саветовао преостале Србе у Истоку да побегну у Србију или да оду ненаоружани у Српску православну цркву. Свештеник је такође отишао у кућу гђе Д. К. и саветовао јој је да оде, али је она то одбила. У овом извештају се не помињу истражне активности које је ЈНЛ претходно спровео у вези са „случајевима из Истока“ (видети §§ 32–39).
41. Преостала документа из истражног списка чине углавном интерни меморандуми, који датирају из октобра 2002. године, који се тичу „неуписаних тела Срба“ по питању косовских Срба који су убијени 1999. године и које је сахранио КФОР без знања њихових породица. Овај део списка такође садржи неколико електронских порука размењених између ЈНЛ-а и београдског КВП-а, које датирају из октобра и новембра 2002. године, а које су везане за наводни пропуст КВП-а да достави податке о могућој идентификацији одређеног броја несталих косовских Срба. У овим документима не

помиње се случај гђе Љубомирке Милосављевић нити случајеви других несталих лица из Истока.

III. ЖАЛБА

42. Жалилац се жали на УНМИК-ов наводни пропуст да ваљано истражи отмицу и нестанак гђе Љубомирке Ђурић. У том погледу, Комисија сматра да се жалилац позива на кршење процедуралног проширења члана 2 Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП).
43. Жалилац се такође жали на душевну бол и патњу, које су му наводно проузроковане овом ситуацијом. У том погледу, он се ослања на члан 3 ЕКЉП.

IV. ПРАВО

A. Наводно кршење процедуралне обавезе сходно члану 2 ЕКЉП

1. Опсег разматрања Комисије

44. При одлучивању о томе да ли сматра да је дошло до повреде члана 2 (процедурално проширења) ЕКЉП, Комисија узима у обзир постојећу судску праксу, нарочито ону Европског суда за људска права. Међутим, Комисија је такође свесна чињенице да се жалбе упућене њој значајно разликују од оних које су поднете Суду. Као прво, тужена страна није држава, већ привремена међународна територијална управа овлашћена да обавља привремене дужности на Косову. За УНМИК се не везују никакве сумње у погледу материјалних обавеза сходно члану 2 ЕКЉП. Друго, док су они који су осумњичени за наводна убиства и/или отмице недржавни актери у ограниченом броју предмета пред Европским судом, такви су сви осумњичени у предметима пред Комисијом, углавном, али не искључиво, повезани са сукобом. Комисија мора узети у обзир ове факторе при првобитној процени процедуралних позитивних обавеза међудржавне организације у погледу поступака учињених од стране трећих страна на територији над којом има привремену законодавну, извршну и судску контролу.
45. Пре него што започне разматрање меритума жалби, Комисија би желела да разјасни домен свог разматрања.
46. Комисија напомиње да је, након усвајања Уредбе УНМИК-а бр. 1999/1 25. јула 1999. године, УНМИК преузео обавезу поштовања међународно признатих стандарда у погледу људских права при обављању својих функција. Ово прихватање обавеза детаљно је описано у Уредби УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. године, према којој је УНМИК прихватио обавезе сходно следећим инструментима људских права: Универзалној декларацији о људским правима, Европској конвенцији о људским правима и њеним протоколима, Међународном споразуму о грађанским и политичким правима (МСГПП), Међународном споразуму о економским, социјалним

и културним правима, Међународној конвенцији о уклањању свих видова расне дискриминације, Конвенцији о уклањању свих видова дискриминације жена, Конвенцији против мучења и другог окрутног, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања и Конвенцији о правима детета.

47. Комисија такође напомиње да, према члану 1.2 УНМИК-ове Уредбе бр. 2006/12 од 23. марта 2006. године о оснивању Саветодавне комисије за људска права, Комисија „треба да проучи жалбе уложене од стране било које особе или групе особа које тврде да су жртве кршења (својих) људских права од стране УНМИК-а“. Из тога следи да једино поступци или пропусти који се могу приписати УНМИК-у леже у оквиру надлежности Комисије *ratione personae*. У том погледу, треба напоменути, као што је горе наведено, да од 9. децембра 2008. године, УНМИК више није спроводио извршну власт над косовским судским системом и системом за спровођење закона. УНМИК стога не сноси одговорност ни за какво кршење људских права наводно почињено од стране тих тела. У погледу тога што се жалилац жали на поступке који су се догодили након овог датума, они леже ван надлежности Комисије *ratione personae*.
48. Такође, Комисија наглашава да, што се тиче њене надлежности *ratione materiae*, из члана 1.2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 следи да она може испитати само жалбе које се односе на наводно кршење људских права. То значи да она може да разматра само поступке или пропусти који су предмет жалбе због тога што нису у складу са међународним инструментима људских права наведеним горе у тексту (видети § 46). У конкретним случајевима убистава и нестанака под околностима опасним по живот, није улога Комисије да замени надлежне органе у истрази случаја. Њен задатак је ограничен на разматрање ефикасности кривичне истраге таквих убистава и нестанака, у светлу процедуралних обавеза које проистичу из члана 2 ЕКЉП.
49. Комисија даље напомиње да, сходно члану 2 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12, она има правну надлежност једино над жалбама које се односе на наводна кршења људских права „до којих је дошло 23. априла 2005. или касније или су произашла из чињеница насталих пре овог датума, при чему су ове чињенице проузроковале континуирано кршење људских права“. Следи да догађаји који су се одиграли пре 23. априла 2005. године генерално леже ван надлежности Комисије *ratione temporis*. Међутим, у мери у којој такви догађаји покрећу континуирану ситуацију, Комисија има правну надлежност да испита жалбе које се односе на ту ситуацију (видети Европски суд за људска права (ЕСЉП), Велико Веће [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, бр. 16064/90 и остали, пресуда од 18. септембра 2009. године, §§ 147-149; ЕСЉП, *Кинар против Турске* [ВВ], бр. 25781/94, пресуда од 10. маја 2001, § 136, ЕКЉП 2001-IV).

2. Поднесци страна

50. Жалилац се жали, у суштини, на повреде права које се односе на изостанак адекватне кривичне истраге у вези са отмицом и нестанком гђе Љубомирке Ђурић. Жалилац такође наводи да није био обавештен о томе да ли је истрага спроведена и какав је био њен исход.

51. СПГС генерално прихвата чињеницу да је до отмице и нестанка гђе Љубомирке Ђурић дошло под околностима опасним по живот. СПГС наводи да је гђа Љубомирка Ђурић нестала јуна 1999. године, убрзо након успостављања УНМИК-а на Косову и да је у том тренутку безбедносна ситуација на Косову била „напета и догодио се одређени број озбиљних кривичних инцидената чије су мете били косовски Срби и косовски Албанци, укључујући отмице и убиства“. Цитирајући извештај Генералног секретара УН-а упућен Савету безбедности Уједињених нација од 12. јуна 1999. године, СПГС описује ситуацију на следећи начин:

„Општа ситуација на Косову је била напета, али се стабилизује. ОВК се брзо вратио у све делове Косова, посебно у југозападни део, а велики број косовских Срба напустио је своје домове и отишао у Србију. Док је први талас одлазака косовских Срба био подстакнут бригаама за безбедност, а не стварним претњама, други талас одлазака био је последица растућег броја инцидената које су косовски Албанци починили против косовских Срба. Одласке су поготово подстакла убиства и отмице које су биле у центру пажње јавности, као и пљачке, подметнути пожари и присилна експропријација станова. Овај процес је сада успорен, али у градовима као што су Призрен и Пећ практично уопште нема косовских Срба, а градови Митровица и Ораховац су подељени дуж етничких линија.

Безбедносни проблем на Косову у великој мери је последица непостојања установа и органа задужених за ред и мир. Многи злочини и неправде не могу се ваљано кривично процесуирати. Криминалне банде, борећи се за контролу над оскудним ресурсима, већ искоришћавају ту празнину. Иако је КФОР тренутно одговоран за одржавање јавне безбедности и грађанског реда и мира, његова могућност да се тиме бави ограничена је чињеницом да се он и даље налази у процесу развоја својих снага. Непостојање легитимних полицијских снага, како међународних тако и домаћих, дубоко се осећа, стога се решавању тог проблема мора приступити као приоритету“.

52. СПГС прихвата чињеницу да је гђа Љубомирка Ђурић нестала под околностима опасним по живот и не оспорава одговорност УНМИК-а да спроведе истрагу у вези с њеном отмицом, сходно процедуралном делу члана 2 ЕКЉП. Према речима СПГС-а, „главна сврха такве истраге [била] је обезбеђивање ефикасне примене домаћих закона којима се штити право на живот, како је дефинисано Уредбом УНМИК-а бр. 1999/1 од 25. јула 1999. о овлашћењима привремене управе на Косову и касније измењеном и допуњеном Уредбом УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. о закону који се примењује на Косову“.

53. СПГС наглашава да жалилац не наводи да је дошло до повреде материјалног дела члана 2, већ његовог процедуралног елемента. СПГС наводи да је „процедурални елемент члана 2 у суштини двострук: (i) обавеза утврђивања судбине и/или локације несталог лица путем истраге; и (ii) обавеза спровођења истраге којом се може утврдити да ли је до смрти дошло незаконитим путем и која може довести до идентификације и кажњавања лица одговорних за нестанак и/или смрт несталог лица“.

54. СПГС даље примећује да се, при одлучивању о пријавама сходно процедуралном делу члана 2 мора обратити пажња на то да се на УНМИК не ставља немогућ или несразмеран терет. У том погледу, СПГС подсећа на пресуду од 15. фебруара 2011. године коју је донео Европски суд за људска права по предмету *Палић против Босне и Херцеговине*, у којој је, у ставу 70, наведено следеће:

„Суд узима у обзир комплексну ситуацију у Босни и Херцеговини, нарочито у првих десет година након рата. У таквој послератној ситуацији, оно што представља немогућ и/или несразмеран терет мора да се мери врло конкретним чињеницама и контекстом. С тим у вези, Суд напомиње да је више од 100.000 људи убијено, скоро 30.000 људи је нестало, а више од два милиона људи је расељено током рата у Босни и Херцеговини. Избор је неизбежно морао да се направи у смислу послератних приоритета и ресурса. Штавише, након дугог и суровог рата, Босна и Херцеговина је била подвргнута поправци унутрашње структуре и политичког система: постављени су ентитети и кантони у складу са Дејтонским мировним споразумом; уведене су споразумне поделе власти како би се обезбедила ефикасна равноправност између „конститутивних народа“ у послератном друштву (видети случај Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине [ВВ], бр. 27996/06 и 34836/06, предмет ЕКЉП 2009-...); било је потребно формирати нове институције, а постојеће реструктурирати. У послератном периоду могла је да се очекује невољност тадашњих зараћених страна да сарађују са новим институцијама, као што се види у овом предмету. Иако је тешко тачно одредити када се завршио овај процес, Суд сматра да је домаћи правни систем требало да буде у могућности да ефикасно реши нестанке и друга тешка кршења међународног хуманитарног права до 2005. године, након свеобухватне провере постављене полиције и правосуђа и успостављања Одсека за ратне злочине при Суду Босне и Херцеговине. Након што је све ово размотрено и пошто није било значајног периода неактивности домаћих власти по овом предмету након 2005. године, Суд је закључио да се, с обзиром на тадашње околности прикупљања материјала, може сматрати да је домаћа кривична истрага спроведена у разумном року и експедитивно.

55. Са становишта СПГС-а, УНМИК се суочио са ситуацијом на Косову „од 1999. до 2008. године“, која је веома слична оној у Босни и Херцеговини „од 1995. до 2005. године“.

56. СПГС наводи да је током сукоба на Косову на хиљаде људи нестало, најмање 800.000 људи је расељено и на хиљаде њих је убијено. Многи људи који су нестали, отети су, убијени и сахрањени у необележеним гробовима на територији Косова или ван ње, што је умногоме отежало проналажење и повратак њихових посмртних остатака.

57. У јуну 2002. године, УНМИК је формирао КНЛСМ који је у оквиру свог мандата требало да утврди судбину несталих лица; међутим, он се суочио са многим изазовима на почетку свог рада због претходно урађеног, углавном од стране актера независних од УНМИК-а. Конкретно, СПГС наводи да је сакупљање доказа о ратним злочинима почело са доласком НАТО-а 1999. године, са независним тимовима из неколико земаља који су функционисали под слабом координацијом МКТЈ-а. Недостатак стандардних радних процедура или централизације довео је до проблема са доказима

прикупљеним у овој фази. Године 2000, МКТЈ је спровео велику, централизовану, форензичку операцију у ораховачкој мртвачници, где је применио стандардне радне процедуре за све форензичке тимове осим британског, који је функционисао независно у Приштини. СПГС наводи да су, у покушају да покажу да су злочини били систематски и широко распрострањени; тимови МКТЈ-а обављали обдукције на што је више тела могуће, вршећи идентификацију у малој мери или је уопште нису вршили; штавише, неидентификована тела која су ексхумирана 1999. године поново су сахрањена на локацијама које још увек нису познате КНЈСМ-у. Након што је МКТЈ окончао своје ангажовање 2000. године, ЈНЛ полиције УНМИК-а наставио је истраге несталих лица у мањем обиму, „ex-officio, без икакве шире стратегије у погледу подизања оптужнице“. Услед тога, прикупљен је велики број неструктурисаних информација.

58. СПГС тврди да је проналажење и идентификовање несталих лица у горе описаном контексту веома тежак и дуготрајан задатак. Он даље тврди да број несталих лица чије је остатке пронашао и идентификовао КНЈСМ „сведочи о његовом напорном раду између 2002. и 2008. године“ и да се „у гробницама и даље проналазе тела и у току су идентификације и повраћаји посмртних остатака члановима породица, често на основу информација садржаних у списима УНМИК-а/КНЈСМ-а“. СПГС даље напомиње да је стога „очигледно да је поступак оснивања система који ће моћи ефикасно да решава нестанке и друга озбиљна кршења међународног хуманитарног права разумљиво постепено“ на Косову, што се огледа у горенаведеном предмету Палић. СПГС даље напомиње да се овај процес „ослањао на велики број актера, а не само на УНМИК, на пример на Међународну комисију за нестала лица, Међународни комитет Црвеног крста и домаће организације за нестала лица“.

59. СПГС даље тврди да је професионална, добро обучена и добро опремљена полиција од фундаменталног значаја за спровођење ефикасних истрага и да таква полиција није постојала на Косову након сукоба. У том полицијском вакууму након завршетка сукоба, УНМИК је морао да испочетка изгради нову Косовску полицијску службу, што представља један дуготрајан и изазован задатак који, према наводу СПГС-а, још увек траје. СПГС такође наводи да се полиција УНМИК-а суочила са бројним изазовима током вршења функција спровођења закона, које јој је постепено преносио КФОР у периоду 1999–2000. године. Он се, у том погледу, осврће на Годишњи извештај полиције УНМИК-а за 2000. годину, у коме је ситуација описана на следећи начин:

„Полиција УНМИК-а је морала да ради у послератном окружењу у ком је затекла беживотна тела и опљачкане и спаљене куће. Етничко насиље је избијало у виду илегалних исељавања, принудних одузимања имовине, спаљивања кућа и физичког насиља над заједницама широм Косова. Бес и тензија су били јако изражени међу свим етничким групама, а појачавали су их извештаји о несталим и умрлим особама. За полицију УНМИК-а је постао императив да успостави ред и да брзо изгради оквир за упис и истрагу злочина.

Све ово је морало да се уради уз ограничене физичке и људске ресурсе. Пошто је ово била прва извршна мисија у историји УН-а, било је неопходно да се на терену

разраде концепт, планирање и спровођење. Због двадесет различитих националности које су учествовале на почетку, полицијским руководиоцима је представљало изазован задатак да установе уобичајену праксу за постизање оптималних резултата у једном високо ризичном окружењу“.

60. СПГС наводи да је ЈИРЗ полиције УНМИК-а ангажовао међународну полицију УНМИК-а и припаднике домаће Косовске полицијске службе и усмерио се на кривичну истрагу случајева несталих лица. Њихове обавезе обухватале су проналажење илегалних гробова, идентификацију починилаца и прикупљање доказа везаних за злочине. Припадници међународне полиције УНМИК-а који су радили на предметима несталих лица морали су да се прилагоде спровођењу истрага на страниј територији и у страниј земљи, са ограниченом подршком Косовске полиције која је још увек била у развоју.
61. Он даље наводи да након сукоба домаће институције на Косову, укључујући институције за спровођење закона и институције за проналажење несталих лица, нису биле функционалне и да су морале бити успостављене од почетка. Такође, истражитељи су често наилазили на ситуације где појединци који су поседовали релевантне информације о локацији и судбини несталих лица нису желели да открију такве информације. Према наводима СПГС-а, сва ова ограничења смањила су способност полиције УНМИК-а да спроводи истраге у складу са стандардима који се могу очекивати од држава „у којима су институције боље успостављене и које не пролазе кроз тешкоће повезане са ситуацијом након сукоба“.
62. У погледу ове жалбе, СПГС наводи активности које су спровели УНМИК-ови органи у вези с предметом гђе Љубомирке Ђурић. Он наводи да је, према наводима из КНЛСМ-овог списка, нестанак гђе Љубомирке Ђурић уписан код ЈНЛ-а под бр. предметног списка 2001-001021. У погледу напора који су уложени како би се пронашли њени посмртни остаци, СПГС наводи да је, након што је примио информације од жалиоца, УНМИК-ов КВП у Београду обавестио заменика начелника ЈНЛ-а у Приштини „да контактира шпански КФОР и друге становнике Истока како би добио информације везане за нестанак гђе Љубомирке Ђурић и других, укључујући могућа места на којима су они сахрањени“. Остварени су контакти са шпанским КФОР-ом и „другим особама смештеним у тој области“; међутим, ова истрага није довела до утврђивања околности нестанка гђе Љубомирке Ђурић нити до проналажења њених посмртних остатака. СПГС се осврће на закључак „Извештаја о анте-мортем истрази“ УНМИК-овог ЈИРЗ-а, датираних на 6. јануар 2005. године. Како се наводи у том извештају, „након истрага, немогуће је у овом тренутку пронаћи непристрасног сведока око места догађаја. Постоји могућност да су посмртни остаци несталих лица сахрањени близу некадашње сточне пијаце [*sic*] у Истоку. Овај предмет треба да остане на чекању у оквиру ЈИРЗ-а“.
63. У вези са идентификацијом починилаца и њиховим извођењем пред лице правде, СПГС наводи да је „недостатак информација у овом предмету представљао праву препреку спровођењу било које истраге од стране УНМИК-а. Недостатак сведока или осумњичених отежавао је идентификацију могућих починилаца и извођење истих пред лице правде“. СПГС закључује да је, на основу КНЛСМ-ових докумената и

горепоменутог ЈИРЗ-овог извештаја „очигледно да је полиција УНМИК-а заиста отворила и спровела истрагу“ у вези са нестанком гђе Љубомирке Ђурић. Међутим, упркос овим истражним напорима, полиција УНМИК-а није успела да пронађе посмртне остатке гђе Љубомирке Ђурић нити да идентификује починиоце.

64. СПГС даље наводи да „с обзиром на могућност постојања додатних и убедљивих информација, поред горепоменуте документације, УНМИК задржава право давања додатних коментара у погледу овог случаја“.

3. Процена Комисије

65. Комисија сматра да се жалилац позива на повреду процедуралне обавезе која проистиче из права на живот, загарантованог чланом 2 ЕКЉП, у погледу тога да полиција УНМИК-а није спровела ефикасну истрагу у вези са отмицом и нестанком гђе Љубомирке Ђурић.

а) Подношење релевантних списа

66. СПГС примећује да су Комисији достављени сви доступни списи везани за истрагу, али напомиње да можда постоји додатна документација која се не налази у горенаведеним списима (видети § 64 изнад). Дана 6. новембра 2014. године, УНМИК је потврдио Комисији да се достављање може сматрати завршеним (видети § 10 горе у тексту).
67. Комисија напомиње да је у члану 15 Уредбе УНМИК-а бр. 2006/12 наведено да Комисија може затражити од УНМИК-а да достави било који документ и да је СПГС обавезан да сарађује са Комисијом и пружи неопходну помоћ, што посебно укључује пружање докумената и информација релевантних за жалбе. У том погледу, Комисија се позива на судску праксу Европског суда за људска права да треба да се извуку закључци на основу понашања тужене стране током поступка, укључујући њен пропуст „да им достави информације које има, без одговарајућег објашњења“ (видети предмет Челикбилек против Турске, бр. 27693/95, пресуда ЕСЉП од 31. маја 2005, § 56).
68. Комисија такође напомиње да је правилно одржавање истражних списа који се тичу таквих кривичних дела као што су убиства и нестанци, од отварања истрага до њихове предаје, кључно за наставак таквих истрага и пропуст да се то учини могао би стога сâм по себи покренути питања сходно члану 2. Комисија нема разлога да сумња да је УНМИК уложио све напоре како би добио релевантне истражне списе. Међутим, Комисија такође напомиње да УНМИК није доставио ниједно додатно објашњење о томе да ли можда постоји нека додатна документација нити о томе на које делове истраге се она односи.
69. Комисија није у позицији да сама провери потпуност примљених истражних списа. Комисија ће стога проценити меритум жалби на основу докумената који су јој

доступни (у том смислу, видети предмет *Чеокојев против Русије*, бр. 39358/05, пресуда ЕСЉП од 15. марта 2011, § 146).

а) *Општа начела која се тичу обавезе спровођења ефикасне истраге сходно члану 2*

70. Комисија напомиње да је позитивна обавеза истраживања нестанака широко прихваћена у међународном праву људских права, макар од случаја Интерамеричког суда за људска права *Веласкез-Родригез* (видети случај *Веласкез-Родригез против Хондураса*, пресуда Интерамеричког суда за људска права (ИАСЉП) од 29. јула 1988, серија Ц бр. 4). КЉП је такође навео да позитивна обавеза проистиче из члана 6 (право на живот), члана 7 (забрана окрутног и нечовечног поступања) и члана 9 (право на слободу и безбедност личности), тумачено заједно са чланом 2 (3) (право на ефикасан правни лек) МСГПП-а (видети КЉП, Општи коментар бр. 6, 30. април 1982, § 4; КЉП, Општи коментар бр. 31, 26. мај 2004, §§ 8 и 18, СГПП/Ц/21/Рев.1/Дод. 13; видети такође, између осталог, КЉП, *Мухамед Ал-Авани против Либијске Арапске Џамахирије*, саопштење бр. 1295/2004, разматрања од 11. јула 2007, СГПП/Ц/90/Д/1295/2004). Обавеза истраживања нестанака и убистава такође је утврђена у Декларацији УН-а о заштити свих особа од принудног нестанка (А/Res/47/133, 18. децембар 1992.) и додатно је разрађена у смерницама УН-а као што су Приручник УН-а о ефикасној превенцији и истрази ванправних, арбитражних и преких егзекуција (1991) и „Смернице о спровођењу истрага Уједињених нација у вези са наводним масакрима“ (1995). Важност обавезе је потврђена усвајањем Међународне конвенције о заштити свих особа од принудног нестанка 2006. године, која је ступила на снагу 23. децембра 2010. године.
71. Да би се бавила тврдњама жалилаца, Комисија се посебно осврће на добро утврђену судску праксу Европског суда за људска права о процедуралним обавезама сходно члану 2 ЕКЉП. Суд је сматрао да „обавеза заштите права на живот сходно члану 2 Конвенције, тумачена заједно са општом дужношћу државе сходно члану 1 Конвенције „да осигура свакоме унутар [своје] надлежности права и слободе дефинисане у Конвенцији“, имплицитно захтева постојање неког облика ефикасне званичне истраге када су појединци убијени (видети, *mutatis mutandis*, ЕСЉП, *Мекен и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 27. септембра 1995, § 161, Серија А бр. 324; и ЕСЉП, *Каја против Турске*, пресуда од 19. фебруара 1998, § 105, *Извештаји о пресудама и одлукама 1998-I*; видети такође ЕСЉП, *Јасинскис против Летоније*, бр. 45744/08, пресуда од 21. децембра 2010, § 71). Обавеза спровођења такве истраге проистиче у свим случајевима убистава и осталих сумњивих смртних случајева, без обзира на то да ли су починиоци приватна лица или државни агенти, или су непознати (видети ЕСЉП, *Колети против Бугарске*, бр. 1108/02, пресуда од 5. новембра 2009, § 191).
72. Европски суд за људска права је такође навео да процедурална обавеза пружања неког облика ефикасне званичне истраге такође постоји када је појединац нестао под околностима опасним по живот и није ограничена на случајеве када је очигледно да је нестанак проузрокован од стране државног агента (видети ЕСЉП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен у § 49 изнад у тексту, при § 136; ЕСЉП [ВВ], *Мокану и*

остали против Румуније, бр. 10865/09, 45886/07 и 32431/08, пресуда од 17. септембра 2014. године, § 317).

73. Надлежни органи морају сами предузети радње када им се скрене пажња на одређени предмет и не смеју препустити подношење формалне пријаве или преузимање одговорности за спровођење било каквих истражних поступака иницијативи блиских сродника (видети ЕСЈП, *Ахмет Озкан и остали против Турске*, бр. 21689/93, пресуда од 6. априла 2004, § 310; видети такође ЕСЈП, *Исајева против Русије*, бр. 57950/00, пресуда од 24. фебруара 2005, § 210; ЕСЈП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 321).
74. Успостављајући стандарде ефикасне истраге, Суд је навео да истрага, поред независности, приступачности за породицу жртве, спровођења разумном брзином и експедитивношћу, пружања довољног елемента јавне критике истраге и њених резултата, такође мора бити ефикасна у смислу да може довести до утврђивања тога да ли је смрт изазвана незаконитим путем и, ако је то случај, до идентификације и кажњавања одговорних лица (видети ЕСЈП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен изнад у § 49, при § 191; видети такође ЕСЈП, *Палић против Босне и Херцеговине*, бр. 4704/04, пресуда од 15. фебруара 2011, § 63). То није обавеза пружања резултата, већ употребе средстава. Надлежни органи морају предузети све могуће разумне кораке да би обезбедили доказе који се тичу инцидента, укључујући, између осталог, сведочења очевидаца, форензичке доказе и, када је то применљиво, аутопсију која пружа потпун и тачан запис о повреди и објективну анализу клиничких налаза, укључујући узрок смрти. Сваки недостатак у истрази који спречава да се њоме установи узрок смрти или одговорна особа или особе ствара ризик да таква истрага неће испунити овај стандард (видети ЕСЈП, *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен горе у тексту, при § 312 и ЕСЈП, *Исајева против Русије*, наведен горе у тексту, при § 212).
75. Конкретно, закључак истражитеља мора да се заснива на подробној, објективној и непристрасној анализи свих релевантних елемената. Пропуст праћења очигледног следа истраге нарушава, у одлучујућој мери, могућност да се њоме утврде околности случаја и идентитет одговорних лица (видети ЕСЈП, *Колеви против Бугарске*, наведен изнад у § 71 при § 201). Међутим, природа и степен разматрања којима се испуњава минимални праг ефикасности истраге зависе од околности конкретног случаја. Они се морају проценити на основу релевантних чињеница и у погледу практичних реалних околности истражних радњи (видети ЕСЈП, *Велсеа и Мазаре против Румуније*, бр. 64301/01, пресуда од 1. децембра 2009, § 105). Истовремено, надлежни органи морају увек озбиљно да покушају да открију шта се догодило и не би требало да се ослањају на исхитрене и неосноване закључке да би затворили истрагу (видети ЕСЈП [ВВ], *Ел-Масри против „Бивше југословенске републике Македоније“*, бр. 39630/09, пресуда од 13. децембра 2012, § 183; ЕСЈП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 72 при § 322).
76. У том контексту се подразумева услов ажурности и разумне експедитивности. Чак и у ситуацијама када можда постоје препреке или потешкоће које спречавају напредак

истраге, брза реакција надлежних органа је од кључног значаја за одржавање поверења јавности у њих у погледу поштовања владавине права и за спречавање стварања слике о тајном учествовању у незаконитим радњама или њиховом толерисању (видети случај *Пол и Одри Едвардс против Уједињеног Краљевства*, бр. предмета 46477/99, пресуда ЕСЉП од 14. марта 2002, § 72, ЕКЉП 2002-II; ЕСЉП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 72 при § 323).

77. Конкретно, у погледу особа које су нестале и касније пронађене мртве, што није случај у овом предмету, Суд је навео да се поступцима ексхумације и идентификације посмртних остатака не исцрпљује обавеза сходно члану 2 ЕКЉП. Суд сматра да „процедурална обавеза која проистиче из нестанка генерално не престаје све док су локација и судбина особе неизвесни, те је она стога континуираног карактера“ (случај ЕСЉП *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен у § 74 изнад, при § 46; у истом смислу, случај ЕСЉП [ВВ], *Варнава и остали против Турске*, наведен изнад у § 49, при § 148, *Аслаканова и остали против Русије*, бр. 2944/06 и остали, пресуда од 18. децембра 2012, § 122). Међутим, Суд такође наглашава да ова процедурална обавеза „не престаје да постоји чак ни након проналажења тела... Тиме се расветљава само један аспект судбине несталог лица и генерално остаје обавеза да се објасни нестанак и смрт, као и да се идентификује и кривично гони сваки починитељ незаконитих дела који има везе са тим нестанком и смрћу“ (случај *Палић против Босне и Херцеговине*, предмет ЕСЉП наведен изнад, у § 46; у истом смислу, случај *Варнава и остали против Турске*, предмет ЕСЉП [ВВ] наведен изнад у § 49, при § 145). Иако проналажење и накнадна идентификација посмртних остатака жртве сами по себи могу представљати значајан успех, процедурална обавеза сходно члану 2 и даље постоји (видети ЕСЉП, случај *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен изнад у § 74 при § 64).
78. Што се тиче захтева за јавни надзор, Суд је даље навео да мора постојати довољан елемент јавног надзора над истрагом или њеним исходима да би се осигурала одговорност у пракси, као и у теорији. Потребан степен јавног надзора може се знатно разликовати од случаја до случаја. Међутим, у свим случајевима, блиски сродник жртве мора бити укључен у поступак у оној мери која је неопходна за заштиту његових или њених легитимних интереса (видети *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен у § 73 изнад, при §§ 311-314; *Исајева против Русије*, наведен изнад у § 67, при §§ 211–214 и случајеве наведене у њему)“. ЕСЉП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, бр. 5721/07, пресуда од 7. јула 2011, § 167, ЕКЉП 2011; ЕСЉП [ВВ], *Мокану и остали против Румуније*, наведен изнад у § 72, при § 324).
79. Суд је такође истакао огроман значај који ефикасна истрага има у утврђивању истине о ономе што се догодило, чиме је задовољила право на истину, не само због породица жртава, већ и због жртава сличних злочина, као и опште јавности, која има право да сазна шта се догодило (ЕСЉП [ВВ], *Ал-Масри против „Бивше југословенске републике Македоније“*, наведен изнад у § 75, при § 191; ЕСЉП, *Ал-Нашири против Пољске*, бр. 28761/11, пресуда од 24. јула 2014, §§ 495-496). Органи Уједињених нација су такође уверени у значај права на истину. Према речима Генералног секретара УН-а, „право на истину подразумева свест о потпуној и комплетној истини о догађајима који су се

одиграли, карактеристичним околностима везаних за њих и о учесницима у њима. У случају несталих лица... то такође подразумева право да се пронађе жртва и сазна њена судбина“ (видети Извештај Генералног секретара УН-а, Нестала лица, Документ УН-а А/67/267, 8. август 2012, § 5; видети такође КЈП, *Шедко и Бондаренко против Белорусије*, Обавештење бр. 886/1999, разматрања од 3. априла 2003. године, § 10.2, СГПП/Ц/77/Д/886/1999; КЈП, *Меријам Филипе, Аугусте и Томас Санкара против Буркине Фасо*, Обавештење бр. 1159/2003, разматрања од 8. марта 2006, § 10.2, СГПП/Ц/86/Д/1159/2003; Комитет УН-а за људска права, Резолуције 9/11 и 12/12: Право на истину, 24. септембар 2008. и 12. октобар 2009. године; Преамбула и члан 24 (2) Конвенције о заштити свих људи од принудног нестанка, наведено у § 106 изнад; видети такође Извештај Специјалног извештача о унапређењу и заштити људских права и фундаменталних слобода као и борби против тероризма, г. Бена Емерсона, *Оквирни принципи за обезбеђивање одговорности јавних органа за неморално и систематско кршење људских права почињено у контексту иницијатива за борбу државе против тероризма*, документ УН-а, А/КЈП/22/52, 1. март 2013, § 2326).

а) Применљивост члана 2 на контекст Косова

80. Комисија је свесна чињенице да су се отмица и нестанак гђе Љубомирке Ђурић догодили убрзо након распоређивања УНМИК-а на Косову, одмах након оружаног сукоба, када су били распрострањени криминал, насиље и мањак безбедности.
81. СПГС, са своје стране не оспорава чињеницу да је УНМИК имао обавезу да истражи овај случај сходно члану 2 ЕКЈП. Међутим, према наводима СПГС-а, јединствене околности које припадају контексту Косова и распоређивању УНМИК-а у првој фази његове мисије биће узете у обзир приликом процене да ли је ова истрага у складу са чланом 2 ЕКЈП. У суштини, СПГС тврди да на УНМИК није могуће применити исте стандарде који се примењују на државу у уобичајеној ситуацији.
82. Комисија сматра да тврдње СПГС-а покрећу два кључна питања: прво питање је да ли стандарди члана 2 настављају да се примењују у ситуацији када постоји сукоб или опште насиље, а друго је да ли треба сматрати да се такви стандарди у потпуности примењују на УНМИК.
83. Што се тиче применљивости члана 2 на УНМИК, Комисија подсећа да је, након усвајања Уредбе УНМИК-а бр. 1999/1 25. јула 1999. године, УНМИК преузео обавезу поштовања међународно признатих стандарда у погледу људских права при обављању својих функција. Ово прихватање обавеза детаљно је описано у Уредби УНМИК-а бр. 1999/24 од 12. децембра 1999. године, према којој је УНМИК прихватио обавезе сходно одређеним инструментима који се тичу људских права, укључујући ЕКЈП. С тим у вези, Комисија је већ закључила да је тачно да се привремени карактер УНМИК-а и тешкоће с њим у вези морају прописно узети у обзир у погледу бројних ситуација, али ни у ком случају се ови елементи не смеју схватити као изговор за смањење стандарда у поштовању људских права, који су прописно уграђени у мандат УНМИК-а (видети случај ХРАП, *Милогорић и остали*, бр. 38/08 и остали, мишљење од 24. марта

2011, § 44; *Бериша и остали*, бр. 27/08 и остали, мишљење од 23. фебруара 2011, § 25; *Лалић и остали*, бр. 09/08 и остали, мишљење од 9. јуна 2012, § 22).

84. У погледу применљивости члана 2 на ситуације у којима постоји сукоб или опште насиље, Комисија подсећа да је Европски суд за људска права утврдио применљивост члана 2 на послератне ситуације, укључујући оне у земљама тадашње Југославије (видети, између осталих примера, случај ЕСЈП *Палић против Босне и Херцеговине* наведен изнад у § 74 и случај *Јуларих против Хрватске*, бр. 20106/06, пресуда ЕСЈП од 20. јануара 2011). Суд даље наводи да процедурална обавеза сходно члану 2 наставља да се примењује у „тешким безбедносним околностима, укључујући оне у контексту оружаног сукоба“ (видети ЕСЈП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, наведен изнад у § 78 при § 164; видети такође случај *Гулеч против Турске*, пресуда ЕСЈП од 27. јула 1998, § 81, Извештаји 1998-IV; случај, *Ерги против Турске*, пресуда ЕСЈП од 28. јула 1998, §§ 79 и 82, Извештаји 1998-IV; ЕСЈП, *Ахмет Озкан и остали против Турске*, наведен изнад у § 72 при §§ 85–90, 309–320 и 326–330; *Исајева против Русије*, наведен изнад у § 72 при §§ 180 и 210; случај *Канлибаш против Турске*, бр. 32444/96, пресуда ЕСЈП од 8. децембра 2005, §§ 39–51).
85. Суд је признао да „када до смрти [и нестанака] које треба истражити према члану 2 дође под околностима општег насиља, оружаног сукоба или побуне, истражитељи могу наићи на препреке и конкретна ограничења могу захтевати употребу мање ефикасних мера истраге или могу довести до одлагања истраге“ (видети случај ЕСЈП [ВВ], *Ал-Скеини и остали против Уједињеног Краљевства*, наведен изнад при § 164; ЕСЈП, *Базоркина против Русије*, бр. 69481/01, пресуда од 27. јула 2006, § 121). Суд је ипак закључио да „обавеза према члану 2 која се тиче заштите живота подразумева да, чак и у тешким безбедносним условима, морају бити предузети сви разумни кораци како би се обезбедила ефикасна, независна истрага у вези са наводним кршењима права на живот (видети, између многих осталих примера, ЕСЈП, случај *Каја против Турске*, наведен изнад у § 70, при §§ 86-92; ЕСЈП, случај *Ерги против Турске*, наведен изнад, при §§ 82-85; ЕСЈП [ВВ], случај *Танрикулу против Турске*, бр. 23763/94, пресуда од 8. јула 1999, §§ 101-110, ЕКЈП 1999-IV; ЕСЈП, случај *Кашијев и Акајева против Русије*, бр. 57942/00 и 57945/00, пресуда од 24. фебруара 2005, §§ 156-166; ЕСЈП, *Исајева против Русије*, наведен изнад у § 72, при §§ 215-224; ЕСЈП, *Мусајев и остали против Русије*, бр. 57941/00 и остали, пресуда од 26. јула 2007, §§ 158-165).
86. Слично томе, КЈП је закључио да се право на живот, укључујући процедуралне гаранције, сматра врховним правом од кога није дозвољено никакво одступање чак ни у ванредним околностима када је угрожен живот нације (видети, КЈП, Општи коментар бр. 6, наведен изнад у § 69, при § 1; КЈП, *Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, саопштење бр. 1447/2006, разматрања од 22. априла 2009, § 11.2, СГПП/Ц/95/Д/1447/2006). Такође, КЈП је напоменуо применљивост чланова 2 (3), 6 и 7 МСГПП, уз посебни осврт на УНМИК-ову обавезу да спроведе ваљане истраге у вези са нестанима и отмицама на Косову (видети КЈП, *Закључне примедбе Комитета за људска права: Косово (Србија)*, 14. август 2006, §§ 12-13, СГПП/Ц/УНК/ЦО/1).

87. Комисија разуме потешкоће са којима се УНМИК сусрео током прве фазе свог ангажовања. Комисија напомиње да је одговарајућа важност која је дата питању несталих лица на Косову значила да је УНМИК морао да узме у обзир како хуманитарну, тако и кривичну димензију ситуације. Конкретно, Комисија сматра да су важност која се приписује кривичним истрагама и потешкоће на Косову које су ограничиле могућност истражних органа да спроведу такве истраге, довеле до тога да буде од кључног значаја да УНМИК од самог почетка успостави окружење које погодује обављању значајних истрага. Ово подразумева успостављање система који обухвата елементе попут приписивања свеобухватне одговорности по питању надзора и праћења напретка истрага, обезбеђивања редовних извештаја о напретку истрага као и поступка прописне предаје случајева међу службеницима или јединицама полиције УНМИК-а. Такав систем би такође требало да узме у обзир потребу за заштитом жртава и сведока (видети, *mutatis mutandis*, случај *P. P. и остали против Мађарске*, бр. 19400/11, пресуда ЕСЈП од 4. децембра 2012, §§ 2832), као и да се размотри нарочита рањивост расељених лица у периоду након сукоба (видети ЕСЈП [ВВ], *Саргсијан против* Азербејџана, бр. 40167/06, одлука од 14. децембра 2011, § 145; и ЕСЈП [ВВ], *Чирагов и остали против* Јерменије, бр. 13216/05, одлука од 14. децембра 2011, § 146). Иако схвата да је до распоређивања и организовања полиције и правосудног апарата дошло постепено, Комисија сматра да је овај процес завршен 2003. године када су полиција и правосудни систем на Косову описани као системи који „добро функционишу“ и који су „одрживи“ од стране Генералног секретара УН-а (видети § 19 изнад).
88. Као одговор на примедбу СПГС-а да се члан 2 мора тумачити тако да се њиме не поставља немогућ или несразмеран терет на надлежне органе, било у контексту полицијских активности или у контексту приоритета и средстава, Комисија узима у обзир да је Европски суд установио да се управо конкретним чињеницама и контекстима мора мерити шта заправо представља немогућ и/или несразмеран терет (видети ЕСЈП, случај *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен у § 74 горе у тексту, § 70; *Брекнел против Уједињеног Краљевства*, бр. 32457/04, од 27. новембра 2007, § 62).
89. Међутим, Комисија сматра да у контексту најозбиљнијих злочина почињених против цивила члан 2 налаже да надлежни органи предузму све истражне напоре како би утврдили чињенице и довели починиоце пред лице правде. Оваквим предметима се даје највећи приоритет.
90. Комисија даље напомиње да њен задатак није да испита релевантну праксу или наводне препреке спровођењу ефикасних истрага *in abstracto*, већ само у вези са њиховом конкретном применом на одређене околности везане за ситуацију која је предмет жалбе пред Комисијом (видети случај *Броган и остали против Уједињеног Краљевства*, пресуда ЕСЈП од 29. новембра 1988, § 53, Серија А бр. 145-Б). Комисија стога закључује да природа и степен јавног надзора у погледу тога да ли ефикасност истрага испуњава минимални праг зависе од околности одређеног предмета. Из тих разлога, Комисија сматра да ће утврдити, у погледу сваког предмета, да ли су

предузети сви разумни кораци за спровођење ефикасне истраге као што то налаже члан 2, узимајући у обзир реалне околности истражног посла на Косову.

91. Комисија наглашава да је она већ обавила анализу ефикасности, из члана 2, бројних истрага које је спровео УНМИК у погледу убистава, отмица и нестанака везаних за сукоб на Косову. Комисија је идентификовала уобичајене недостатке у овим истрагама, попут кашњења у погледу уписивања предмета и других периода неактивности од почетка и у периоду под правном надлежношћу Комисије; пропуст да се предузму основни истражни кораци и да се испрати очигледан след истраге; недостатак усклађености међу различитим јединицама полиције УНМИК-а; недостатак редовних и значајних разматрања предмета; недостатак тужилачког надзора и пропуст да се члановима породице достави минимум неопходних информација о статусу истраге (упоредити са случајем *Аслаканова и остали против Русије*, предмет ЕСЈП, цитиран изнад у § 77, при § 123). Комисија такође бележи системске пропусте попут мањкавости система за постављање истражних приоритета и изостанка ваљане предаје предмета. У већини ових случајева, Комисија је установила да истраге нису биле ефикасне у смислу члана 2 и да пропусти УНМИК-а, који су се наставили током периода под надлежношћу Комисије, не могу бити оправдани у светлу потешкоћа са којима се УНМИК сусрео на почетку своје мисије.

b) Усаглашеност са чланом 2 у овом предмету

92. У погледу случаја о коме је овде реч, Комисија напомиње да је од самог почетка истраге било очигледних недостатака у њеном спровођењу. Међутим, у светлу горе описаних напомена у вези са њеном ограниченом временском надлежношћу (видети § 49 горе у тексту), Комисија подсећа да је она надлежна *ratione temporis* да процењује усклађеност истрага са чланом 2 ЕКЈП само за период након 23. априла 2005. године, узимајући у обзир статус предмета тог датума (видети ЕСЈП *Палић против Босне и Херцеговине* наведен изнад у § 74, при § 70). Период који је предмет разматрања завршава се 9. децембра 2008. године, када је ЕУЛЕКС преузео одговорност у области управљања правдом (видети § 21 изнад).

93. Комисија подсећа на изјаву жалиоца да су отмица и нестанак гђе Љубомирке Ђурић били пријављени КФОР-у, МКЦК-у, Црвеном крсту Југославије, УНМИК-у, ОЕБС-у и Међународном тужиоцу у Приштини. У одсуству конкретне документације у вези с тим, Комисија сматра да је, у сваком случају, УНМИК сигурно био у потпуности упознат са отмицом и нестанком жалиоцеве мајке најкасније до 2. априла 2001. године. Тог датума, УНМИК-ов ЈНЛ је забележио нестанак гђе Љубомирке Ђурић под предметом бр. 2001-001021, очигледно на основу информација које је доставио ФХП (видети § 31 горе у тексту). Октобра 2001. године, МКЦК је УНМИК-у доставио анте-мортем информације у погледу гђе Љубомирке Ђурић (видети § 27 горе у тексту); међутим, из истражног списка се види да су ове информације забележене у ЈНЛ-овој бази података неколико месеци касније, марта и јула 2002. године (видети § 31 горе у тексту). Тада није предузета ниједна друга активност.

94. Крајем августа 2002. године, након што су жалилац и чланови породица других особа које су нестале у Истоку јуна 1999. године – укључујући једну кћерку г. М. П. и гђе С. П. – посетили УНМИК-ов КВП у Београду, ЈНЛ је спровео одређене истражне активности усмерене ка проналажењу могућих гробних места. Ова истрага је обухватала само сликање старог православног гробља у Истоку и сточне пијаце, као и две локације које су чланови породице навели горе у тексту као могућа гробна места. Као што се види из Извештаја о истрази, датираног на 5. септембар 2002. године, закључак истражитеља био је да су те локације „превише простране“ за спровођење било какве даље процене. У истом извештају се такође грешком наводи да предмет везан за гђу Љубомирку Ђурић није био уписан код ЈНЛ-а.
95. Након што су жалилац и кћерка г. М. П. и гђе С. П. поново посетили УНМИК-ов КВП у Београду, октобра 2002. године, заменик начелника ЈНЛ-а затражио је да се спроведу додатне истраге по предметима везаним за Исток. Према насловима извештаја који се односе на предмет, истрага се тичала предмета гђе Љубомирке Ђурић, као и других несталих лица из Истока. Комисија напомиње, међутим, да се из евиденције о истрази види да су истражне активности биле усмерене суштински, ако не и искључиво, на предмете г. М. П. и гђе С. П. и да је истрага окончана априла 2004. године, након што су идентификовани посмртни остаци г. М. П. Супротно томе, у спису не постоје назнаке да су предузети било какви истражни кораци како би се разјасниле околности везане за отмицу и нестанак гђе Љубомирке Ђурић, попут: провере да ли је случај уписан код ЈНЛ-а и предузимања одговарајућих корективних мера (тј. исправљања грешке коју су направили претходни истражитељи који су навели да случај није уписан код ЈНЛ-а); узимања изјаве од жалиоца (на пример, да ли је он посетио КВП у Београду, августа и октобра 2002. године) или других чланова породице; испитивања идентификованих сведока догађаја у Истоку (тј. лица са поверљивим информацијама, троје бивших КФОР-ова преводилаца, бившег припадника ОВК, Н. С, поменутог у §§ 38 и 39 горе у тексту) такође и у погледу гђе Љубомирке Ђурић; претраге записа коју је ставио на располагање шпански КФОР, а која се тиче убистава, отмица и нестанака у Истоку, јуна и јула 1999. године, такође и у вези са нестанком жалиочеве мајке; „претресања“ области у Истоку где је она живела, с циљем да се пронађу и испитају додатни потенцијални сведоци који би могли да пруже додатне информације о случају. Комисија такође напомиње, у контексту истраге у случају г. М. П. и гђе С. П, да је ЈНЛ примио информације из различитих извора о томе да је бивши командант ОВК, Н. С, одговоран за убиства, отмице и нестанак косовских Срба који су остали у Истоку крајем јуна 1999. године; међутим, у спису не постоје назнаке да је полиција УНМИК-а покушала да га пронађе и испита.
96. Комисија такође напомиње да је јануара 2005. године ЈНЛ полиције УНМИК-а спровео једнодневну истрагу која се конкретно тичала случаја гђе Љубомирке Ђурић. ЈИРЗ-ова истрага састојала се само из преписивања информација о гђи Љубомирки Ђурић, садржаних у публикацији ФХП-а, у „Извештај о анте-мортем истрази“, датиран на 8. јануар 2005. (видети § 40 горе у тексту). Ове информације су биле доступне ЈНЛ-у од уписа случаја, априла 2001. године (видети § 31 горе у тексту). Комисија даље напомиње да, иако су неки истражни кораци били садржани у наводима ФХП-а (нпр. да је гђа Љубомирка Ђурић провела последње дане у Истоку у друштву гђе Д. К, која

је такође нестала, и да је један „пријатељ“ гђе Д. К. „албанске националности“ наводно био последња особа која се са њима чула), у спису не постоји запис да је ЈИРЗ спровео било какву додатну истрагу с циљем да испрати ове истражне трагове.

97. У погледу периода под њеном надлежношћу, почевши од 23. априла 2005. године, Комисија напомиње да је након тог критичног датума и даље постојао пропуст по питању спровођења неопходних истражних радњи, у складу са континуираном обавезом истраге (видети § 77 горе у тексту), чиме је процена целе истраге доведена у временски период под надлежношћу Комисије.
98. Комисија сматра да је УНМИК, пошто посмртни остаци гђе Љубомирке Ђурић нису били пронађени и лица одговорна за злочин нису била идентификована, имао обавезу да користи средства која су му на располагању како би редовно пратио напредак истраге да би био сигуран да ништа није занемарено и да је сваки нови доказ узет у разматрање, и како би обавестио њене сроднике о било каквим могућим новим траговима у истрази.
99. Полиција УНМИК-а није спровела ниједну другу активност у периоду под временском надлежношћу Комисије. У погледу онога што је горе наведено, Комисија не може да се сложи са закључком СПГС-а да је недостатак информација у овом случају представљао „реалну препреку спровођењу било какве истраге од стране УНМИК-а“, као и да је „недостатак сведока или осумњичених ометао идентификацију починилаца. У том погледу, Комисија поново наглашава да почетној фази скоро сваке истраге недостају информације. Проналажење неопходних информација како би се попуниле ове празнине представља главни циљ сваке истражне активности. Дакле, истражни органи не би требало да користе недостатак информација на почетку истраге као аргумент да оправдају своју неактивност. Из списка који је био доступан Комисији види се да су спроведене опсежне истражне активности случаја г. М. П. и гђе С. П, који су такође нестали у Истоку, јуна 1999. године, мада такве активности нису спроведене у погледу случаја гђе Љубомирке Ђурић. Према мишљењу Комисије, таква пасивност и пропуст полиције УНМИК-а да одржава обе истраге подједнако активним и омогући да се узајамно подупиру, можда је довела до губитка потенцијалних доказа (видети приступ Комисије у предмету *Ђ. Л*, бр. 88/09, мишљење од 22. новембра 2013, при § 123; видети такође случај *Стојковић*, предмет бр. 87/09, мишљење ХРАП-а од 14. децембра 2013, § 164).
100. Очигледан изостанак адекватне реакције полиције УНМИК-а, и било које адекватне радње у каснијим фазама, могао је да укаже починиоцима да надлежне власти нису могле или да нису хтеле да истраже таква кривична дела. Такав став надлежних органа према најозбиљнијим злочинима у било ком друштву, а нарочито у околностима након сукоба, неминовно ствара културу некажњивости међу починиоцима злочина и може само да доведе до погоршања ситуације. Проблеми са којима се УНМИК сусрео на почетку своје мисије, који су размотрени изнад, не оправдавају такву неактивност, било на почетку или касније.

101. Комисија сматра да, узимајући у обзир околности из овог предмета, УНМИК није предузео све разумне кораке како би пронашао и идентификовао посмртне остатке гђе Љубомирке Ђурић, као и идентификовао починиоце и извео их пред лице правде. У том погледу, Комисија сматра да истрага није била одговарајућа и није била усклађена са захтевима брзине, експедитивности и ефикасности (видети § 68 изнад), као што то налаже члан 2 ЕКЈП.
102. Што се тиче процедуралног захтева за јавни надзор, Комисија подсећа да члан 2 такође захтева укључивање блиског сродника у истрагу у мери која је неопходна да се заштите његови или њени законски интереси.
103. Из истражног списка се види да је жалилац, заједно са гђом Н. О. и рођацима несталих лица, посетио УНМИК-ов КВП у Београду у два наврата, августа и, поново, октобра 2002. године и да су ове посете подстакле полицију УНМИК-а да покрене истрагу неколико случајева несталих лица из Истока, укључујући случај гђе Љубомирке Ђурић. Иако је у спису документовано да је ЈНЛ узео изјаве од гђе Н. О. и да се касније састао са њом и њеном сестром како би их обавестио о напретку истраге у вези са њеним родитељима (видети § 38 горе у тексту), у њему не постоје назнаке да је ЈНЛ уопште узео изјаву од жалиоца или да га је контактирао с циљем да га обавести о напретку истраге или препрекама у њеном спровођењу, у погледу отмице и нестанка његове мајке. Комисија дакле сматра да истрага уопште није била отворена за јавни надзор, како то налаже члан 2 ЕКЈП.
104. У светлу горе описаних мана и недостатака у истрази, Комисија сматра да случај гђе Љубомирке Ђурић, као и други случајеви убистава, отмица и нестанка који су претходно размотрени, заправо указује на образац површних и непродуктивних истрага које је полиција УНМИК-а спроводила у вези с убиствима и нестанцима на Косову (видети §91 горе у тексту; упоредити са КЈП, случај *Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, наведен изнад у § 86; видети такође случај *Булатовић*, бр. 166/09, мишљење ХРАП-а од 13. новембра 2014, §§ 85 и 101). Заиста, из истражног списка који се тиче г. М. П. и гђе С. П. види се, чак и у условима ограничења на која је указао СПГС, колико једна истрага може да буде подробна.
105. У светлу мана и недостатака који су горе описани, Комисија закључује да УНМИК није спровео ефикасну истрагу отмице и нестанка гђе Љубомирке Ђурић. У складу с тим, постојало је кршење процедуралног аспекта члана 2 ЕКЈП.

В. Наводно кршење члана 3 ЕКЈП

106. Комисија сматра да се жалилац позива, у суштини, на повреду права на забрану нечовечног или понижавајућег поступања, која проистиче из отмице и нестанка његове мајке, као што је загарантовано чланом 3 ЕКЈП.

1. Опсег разматрања Комисије

107. Комисија ће размотрити наводе сходно члану 3 ЕКЉП, примењујући исти опсег разматрања који је предвиђен чланом 2 (видети §§ 44–49 горе у тексту).
108. Комисија подсећа да је Европски суд за људска права закључио у много наврата да ситуација принудног нестанка покреће повреду члана 3 у погледу блиских сродника жртве. Суд наглашава да, у вези са чланом 3, „суштина те повреде не лежи толико у чињеници да је члан породице 'нестао', већ се односи на реакције и ставове надлежних органа на насталу ситуацију након што им је предочена“ (видети нпр. ЕСЉП (ВВ), *Чакићи против Турске*, бр. 23657/94, пресуда од 8. јула 1999, § 98, *ЕКЉП*, 1999-IV; ЕСЉП (ВВ), *Кипар против Турске*, бр. 25781/94, пресуда од 10. маја 2001, § 156, *ЕКЉП*, 2001-IV; ЕСЉП, *Орхан против Турске*, бр. 25656/94, пресуда од 18. јуна 2002, § 358; ЕСЉП, *Базоркина против Русије*, наведен изнад у § 85, при § 139; ЕСЉП, *Палић против Босне и Херцеговине*, наведен изнад у § 74, при § 74; ЕСЉП, *Алпату Исраилова против Русије*, бр. 15438/05, пресуда од 14. марта 2013, § 69; видети такође ХРАП, *Здравковић*, бр. 46/08, одлука од 17. априла 2009, § 41). „Сродник може тврдити да је жртва понашања надлежних органа посебно у погледу тих реакција и ставова“ (видети, између осталог, случај *Ер и остали против Турске*, бр. предмета 23016/04, пресуда ЕСЉП од 31. јула 2012, § 94).
109. На крају, када се ради о душевној патњи изазваној реакцијама надлежних органа на нестанак, наводна повреда је у супротности са материјалним елементом члана 3 ЕКЉП, а не процедуралним елементом, као што је случај у погледу члана 2 (ЕСЉП, *Гелажев против Русије*, бр. 20216/07, пресуда од 15. јула 2010, §§ 147 - 148).

2. Поднесци страна

110. Жалилац наводи да су недостатак информација и неизвесност у погледу отмице и нестанка гђе Љубомирке Ђурић, нарочито због пропуста УНМИК-а да ваљано истражи њен нестанак, проузроковали душевну патњу њему и његовој породици.
111. У погледу члана 3, СПГС наводи да, иако се већи део судске праксе из члана 3 развио у складу са нестанцима који се могу приписати држави или њеним агентима, Европски суд је такође утврдио да до кршења члана 3 може такође доћи „у случајевима када се пропуст органа да реагују на захтеве сродника за информације или препреке на које они наилазе - због чега морају да буду на удару напора како би открили било какве чињенице - може сматрати грубим, континуираним и безосећајним занемаривањем обавезе утврђивања локације и судбине несталог лица“.
112. По питању овог случаја, СПГС признаје постојање блиске везе између жалиоца и гђе Љубомирке Ђурић, будући да је жалилац њен син. Он даље наводи да се чини да жалилац није био сведок отмице нити да је био „у близини тог места у време када је дошло до нестанка“. Што се тиче понашања надлежних органа, СПГС тврди да жалилац није изнео наводе „о икаквим лошим намерама особља УНМИК-а укљученог у случај нити о икаквом ставу УНМИК-а који би представљао доказ о неуважавању

озбиљности случаја или осећања жалиоца и његове породице која проистичу из нестанка гђе Љубомирке Ђурић“. СПГС даље наводи да „нема доказа да се УНМИК у својој реакцији на распитивања жалиоца понашао на начин који би могао да представља кршење члана 3 ЕКЉП“.

113. СПГС не оспорава постојање душевне патње жалилаца; међутим, он тврди да се она не може приписати УНМИК-у већ да је „последича природне патње проузроковане нестанком блиског члана породице“. Он наводи да је, у овом случају, Европски суд сматрао да патња коју преживљавају чланови породице мора имати „одлике различите“ од емоционалне патње која се може сматрати неминовном код особа које су у сродству са жртвом озбиљног кршења људских права.

114. СПГС дакле тврди да није било кршења члана 3.

3. Процена Комисије

а) Општа начела која се тичу обавезе сходно члану 3

115. Као и члан 2, члан 3 ЕКЉП обухвата једну од основних вредности у демократским друштвима (ЕСЉП, *Талат Тепе против Турске*, бр. 31247/96, од 21. децембра 2004, § 47; ЕСЉП [ВВ], *Иласку и остали против Молдавије и Русије*, бр. 48787/99, пресуда од 8. јула 2004, ЕКЉП, 2004-VII, § 424). Као што то потврђује апсолутни карактер који члан 15 § 2 ЕКЉП даје забрани мучења и нечовечног и понижавајућег поступања, та забрана се примењује чак и у најтежим околностима.

116. Наводећи општа начела применљива на ситуације у којима је наводно дошло до кршења обавезе сходно члану 3 ЕКЉП, Комисија напомиње да феномен нестанка представља сложен облик кршења људских права који се мора разумети и са којим се мора суочити на интегралан начин (видети случај ИАСЉП, *Веласкез Родригез против Хондураса*, наведен изнад у § 70 при § 150).

117. Комисија примећује да се обавеза сходно члану 3 ЕКЉП разликује од процедуралне обавезе надлежних органа сходно члану 2. Док се потоњом од надлежних органа захтева да предузму одређене правне радње које могу довести до идентификације и кажњавања одговорних лица, прва поменута обавеза је општија, више је хуманитарног карактера и односи се на реакцију надлежних органа на патњу сродника лица која су нестала или су убијена.

118. КЉП такође препознаје нестанке као озбиљно кршење људских права. У својој одлуци од 21. јула 1983. године, у предмету *Квинтерос против Уругваја*, Комитет је навео да нестани представљају озбиљна кршења права сродника несталог лица, који пате услед душевног бола који траје све док траје неизвесност у погледу судбине њихових вољених, често и више година (видети КЉП, Саопштење бр. 107/1981, УН док. СГПП/Ц/ОП/2 при 138 (1990), § 14). Поред тога, у својој одлуци од 15. јула 1994. у предмету *Мохика против Доминиканске Републике*, КЉП је сматрао да је „нестанак лица нераскидиво повезан са поступањем које представља повреду члана 7

[Споразума]“, којим се такође забрањује мучење, нечовечно или понижавајуће поступање и кажњавање (видети КЉП, Саопштење бр. 449/1991, УН док. СГПП/Ц/51/Д/449/1991 (1994), § 5.7).

119. По питању тога да ли се чланови породице нестале особе могу сматрати жртвама поступања које је супротно члану 3 ЕКЉП, Комисија се позива на судску праксу Европског суда за људска права и на своју сопствену судску праксу. Европски суд прихвата такву могућност, што зависи од постојања „нарочитих чинилаца који доводе до тога да патња коју преживљава [члан породице] добије димензију и одлике различите од емоционалне туге каква се може сматрати неизбежном код особа које су у сродству са жртвом тешког кршења људских права“. Суд даље сматра да „у пресудне елементе спадају непосредност крвног сродства, конкретне околности везане за породични однос, мера у којој је члан породице био сведок предметних догађаја, ангажованост члана породице у покушају да прикупи информације о несталој особи и начин на који су надлежни органи одговорили на такво распитивање“ (видети ЕСЉП, *Басајева и остали против Русије*, бр. 15441/05 и 20731/04, пресуда од 28. маја 2009, § 159; ЕСЉП, случај Ер и остали против Турске, наведен изнад у § 107, при § 94).
120. Комисија напомиње да, при процени емоционалне патње жртава, Европски суд такође разматра следеће околности: трајање самог нестанка и периода током којег није било информација о судбини несталог лица и истрази коју воде надлежни органи; одлагање покретања кривичне истраге нестанка; изостанак било какве „смислене“ акције надлежних органа, упркос чињеници да су им се жалиоци обратили како би пријавили нестанак свог сродника и поделили са њима информације које имају; изостанак могућег објашњења или информација о судбини несталог сродника упркос личним или писменим упитима упућеним званичним органима (видети, између осталих предмета, ЕСЉП, *Ер и остали против Турске*, наведен изнад, § 96; ЕСЉП, *Османоглу против Турске*, бр. 48804/99, пресуда од 24. јануара 2008, § 97). Други фактор који доводи до утврђивања повреде члана 3 ЕКЉП јесте континуирана природа психолошке патње сродника жртве нестанка (ЕСЉП, *Салаков и Ислијамова против Украјине*, бр. 28005/08, пресуда од 14. марта 2013. године, § 201).
121. КЉП је такође разматрао то питање и препознао чланове породица несталих лица као жртве повреде члана 7 Споразума: родитеље (*Бушерф против Алжира*, Саопштење бр. 1196/2003, разматрања од 30. марта 2006, § 9.7, СГПП/Ц/86/Д/1196/2003), децу (*Зарзи против Алжира*, Саопштење бр. 1780/2008, разматрања од 22. марта 2011, § 7.6, СГПП/Ц/101/Д/1780/2008), браћу и сестре (*Ал-Абани против Либијске Арапске Цамахирије*, Саопштење бр. 1640/2007, разматрања од 26. јула 2010, § 7.5, СГПП/Ц/99/Д/1640/2007), супружнике (*Бусруал против Алжира*, Саопштење бр. 992/2001, разматрања од 30. марта 2006, § 9.8, СГПП/Ц/86/Д/992/2001) и тетке/тече, ујне/ујаке и стрине/стричеве (*Беназиза против Алжира*, разматрања од 26. јула 2010, § 9.4, СГПП/Ц/99/Д/1588/2007) (*Башаша против Либијске Арапске Цамахирије*, разматрања од 20. октобра 2010, § 7.2, СГПП/Ц/100/Д/1776/2008). Комитет оправдава овако широко разумевање статуса жртве због патње и бола који су начињени члановима породица нестанком особе, који су често појачани недовољним напорима

надлежних органа да истраже нестанак како би установили судбину жртве и извели починиоце пред лице правде (*Абуседра против Либијске Арапске Цамахирије*, Саопштење бр. 1751/2008, разматрања од 25. октобра 2010, § 7.5, СГПП/Ц/100/Д/1751/2008). У случају *Амиров против Руске Федерације*, Комитет је приметио да „без жеље да наведе све околности индиректног стварања жртва, Комитет сматра да пропуст државе као стране која је одговорна за спровођење обавеза истраживања и разјашњавања околности злочина који је претрпела директна жртва обично може представљати фактор. Додатни фактори могу бити неопходни. У овом случају, Комитет напомиње ужасне услове у којима је аутор пронашао осакаћене посмртне остатке своје супруге (...), након чега су уследиле одуговлачене, спорадичне мере које су предузете како би се истражиле околности које су довеле до горепомнутих закључака о постојању повреда чланова 6 и 7, тумачених заједно са чланом 2, ставом 3. Комитет сматра да, узете у обзир заједно, околности захтевају да Комитет закључи да су и права аутора сходно члану 7 такође прекршена (*КЉП, Абубакар Амиров и Аизан Амирова против Руске Федерације*, наведен изнад у § 86 при § 11.7).

122. Комисија такође узима у обзир чињеницу да, према наводима Европског суда, анализа реакције надлежних органа не треба да се ограничи ни на какве конкретне манифестације ставова тих органа, изоловане инциденте нити на процедуралне чинове; насупрот томе, према мишљењу Суда, процена начина на који су надлежни органи тужене Државе реаговали на упите подносиоца жалбе, треба да буде глобална и континуирана (видети ЕСЉП, *Аџиш против Турске*, бр. 7050/05, пресуда од 1. фебруара 2011, § 45).
123. У том погледу, Европски суд је мишљења да би закључци из процедуралног проширења члана 2 такође били од директне важности при разматрању постојања кршења члана 3 (видети ЕСЉП, *Басајева и остали против Русије*, наведен изнад у § 119 при § 109; ЕСЉП, случај, *Гелајев против Русије*, наведен изнад у § 108 при § 147; ЕСЉП, случај *Базоркина против Русије*, наведен изнад у § 85 при § 140).
124. Комисија примећује да је Европски суд већ установио повреде члана 3 ЕКЉП у погледу нестанка где је закључено да је сама Држава одговорна за отмицу (видети ЕСЉП, *Лулујев и остали против Русије*, бр. 69480/01, пресуда од 9. новембра 2006, §§ 117-118; ЕСЉП, *Кукајев против Русије*, бр. 29361/02, пресуда од 15. новембра 2007, §§ 107-110). Међутим, супротно томе, у случају који Комисија разматра, УНМИК ни на који начин није умешан у сам нестанак и не може се сматрати одговорним за душевну патњу подносиоца жалбе која јој је узрокована почињеним злочиним.
125. Комисија узима у обзир да је, у изостанку закључка о одговорности Државе за нестанак, Европски суд пресудио да није убеђен да је понашање надлежних органа, иако немарно у довољној мери да представља кршење члана 2 у његовом процедуралном аспекту, могло само по себи изазвати душевну патњу подносиоца жалбе већу од минималног нивоа јачине који је неопходан да би се сматрало да поступање лежи унутар опсега члана 3 (видети, између осталих случајева, ЕСЉП,

Товсултанова против Русије, бр. 26974/06, пресуда од 17. јуна 2010, § 104; ЕСЈП, *Шафијева против Русије*, бр. 49379/09, пресуда од 3. маја 2012, § 103).

b) Применљивост члана 3 на контекст Косова

126. У погледу применљивости горенаведених стандарда на контекст Косова, Комисија се прво позива на своје разматрање истог питања у вези са чланом 2, наведено горе у тексту (видети §§ 80-99 горе у тексту).
127. Комисија понавља да један функционалан систем за спровођење закона треба да узме у обзир заштиту потреба жртава и сведока, као и да размотри посебну рањивост расељених лица у ситуацијама након сукоба. Комисија је већ размотрила чињеницу да је Генерални секретар УН-а описао систем полиције и правде на Косову до 2003. године као систем који „добро функционише“ и који је „одржив“ (видети § 19 горе у тексту).
128. Комисија поново напомиње да неће размотрити релевантну праксу нити наводне препреке спровођењу ефикасне истраге *in abstracto*, већ само у односу на њихову конкретну примену на дотичну жалбу, узимајући у обзир конкретне околности случаја.
129. Из тих разлога, Комисија сматра да мора да установи, у вези са сваким случајем, да ли би став и реакције УНМИК-ових органа на сам нестанак и на захтевање информација од стране жалилаца у вези са судбином њихових сродника и кривичном истрагом представљали повреду обавезе сходно члану 3, имајући у виду реалну ситуацију на Косову у релевантно време.

c) Усаглашеност са чланом 3 у овом предмету

130. У оквиру ових догађаја, Комисија у овом случају примећује одређен број фактора који, узети заједно у разматрање, покрећу питање повреде члана 3 ЕКЉП.
131. Комисија напомиње блискост породичних веза између жалиоца и гђе Љубомирке Ђурић, с обзиром на то да је она жалиочева мајка.
132. Комисија подсећа на пропуст установљен горе у тексту у вези са процедуралном обавезом члана 2, упркос чињеници да је полиција УНМИК-а имала минимум информација потребних да води истрагу од самог почетка. С тим у вези, Комисија понавља да, са становишта члана 3, она може да разматра реакције и ставове УНМИК-а у односу на жалиоца у целини.
133. Комисија подсећа да је, на сопствену иницијативу, жалилац посетио УНМИК-ов КВП у Београду у два наврата, августа и октобра 2002. године, што је подстакло надлежне органе да покрену истрагу по питању случајева неколико несталих лица у Истоку, укључујући случај гђе Љубомирке Ђурић. Ипак, не постоји запис ни о каквом каснијем контакту између ЈНЛ-а и жалиоца с циљем да се жалилац обавести о

напретку истраге. Иако је спроведена опсежна истрага у погледу случајева других несталих лица из Истока, никада није узета ниједна изјава од жалиоца, другог члана породице или сведока конкретно у вези с отмицом и нестанком гђе Љубомирке Ђурић. Комисија напомиње да СПГС у вези с тим није дао никакво објашњење.

134. Изводећи закључке из пропуста УНМИК-а да пружи могуће објашњење за изостанак било каквог контакта са жалиоцем, Комисија сматра да је ова ситуација, која се наставила током периода временске надлежности Комисије, изазвала озбиљну неизвесност жалиоца и његове породице у вези са судбином гђе Љубомирке Ђурић и статусом истраге.
135. У светлу горенаведеног, Комисија закључује да је жалилац трпео тешку патњу и бол током продуженог и настављеног временског периода, због начина на који су се органи УНМИК-а бавили случајем и због немогућности да сазна шта се десило његовој мајци. У том погледу је очигледно да, у било којој ситуацији, бол сина који мора да живи у неизвесности у вези са судбином своје мајке мора бити неподношљив.
136. Из горенаведених разлога, Комисија закључује да је УНМИК својим понашањем допринео патњи и душевном болу жалиоца, чиме је дошло до кршења члана 3 ЕКЉП.

V. ЗАКЉУЧНИ КОМЕНТАРИ И ПРЕПОРУКЕ

137. У светлу закључака Комисије о овом предмету, Комисија је мишљења да је потребан неки облик накнаде.
138. Комисија напомиње да принудни нестанци представљају озбиљна кршења људских права која се морају истражити и судски процесуирати под било каквим околностима. Комисија такође напомиње да је УНМИК, као територијална управа на Косову од 1999. до 2008. године, имао примарну одговорност да ефикасно истражи отмицу и нестанак гђе Љубомирке Ђурић и да његов пропуст да то учини представља настављено озбиљно кршење људских права жртве и његовог сродника, поготово права на утврђивање чињеница.
139. Комисија истиче забринутост СПГС-а да су неадекватна средства, поготово на почетку УНМИК-ове мисије, довела до тога да испуњавање УНМИК-ових обавеза у погледу људских права буде тешко достижно.
140. Уобичајено би била одговорност УНМИК-а да предузме одговарајуће мере како би стао на крај запаженом кршењу права и, колико је то могуће, исправио последице истог. Међутим, као што је Комисија напоменула горе у тексту (видети § 21 горе у тексту), одговорност УНМИК-а која се тиче судства на Косову завршила се 9. децембра 2008. године. УНМИК стога није више у позицији да предузима мере које ће имати директан утицај на истраге које су још увек на чекању пред ЕУЛЕКС-ом или локалним властима. Такође, након једностраног проглашења независности од стране Привремених институција самоуправе Косова 17. фебруара 2008. године и касније,

ступањем на снагу косовског устава 15. јуна 2008. године, УНМИК је престао да обавља извршне функције на Косову и та чињеница је ограничила његову могућност да пружи пуну и ефикасну репарацију за извршену повреду права, како је то прописано утврђеним начелима међународног права о људским правима.

141. Комисија сматра да ова чињенична ситуација не ослобађа УНМИК од одговорности да исправи, што је могуће више, последице кршења права за која је одговоран.

У погледу жалиоца и предмета, Комисија сматра прикладним да УНМИК:

- У складу са судском праксом Европског суда за људска права у вези са ситуацијама ограничене надлежности државе (видети ЕСЉП [ВВ], *Иласку и остали против Молдавије и Русије*, наведен у § 114 изнад, при § 333; ЕСЉП, *Ал-Садун и Муфди против Уједињеног Краљевства*, бр. 61498/08, пресуда од 2. марта 2010, § 171; ЕСЉП [ВВ]), *Катан и остали против Молдавије и Русије*, бр. 43370/04, 8252/05 и 18454/06, пресуда од 19. октобра 2012, § 109), мора тежити томе да, уз сва средства која су му доступна у односу на надлежне косовске органе, добије уверавања да ће истраге које се односе на случај који се овом приликом разматра бити настављене у складу са захтевима ефикасне истраге предвиђеним чланом 2, да ће се утврдити околности везане за отмицу и нестанак гђе Љубомирке Ђурић и да ће могући починиоци бити изведени пред лице правде. Жалилац и/или други блиски сродници треба да буду обавештени о том поступку и да добију увид у релевантну документацију, уколико је потребно;

- Јавно призна, укључујући и путем медија, у разумном року, одговорност у вези са *пропустом* УНМИК-а да адекватно истражи отмицу и нестанак гђе Љубомирке Ђурић, као и са патњом и душевним болом до којих је касније дошло и јавно се извини жалиоцу и његовој породици у вези са тим;

- Предузме одговарајуће кораке за исплату адекватне надокнаде жалиоцу за моралну штету коју је претрпео због УНМИК-овог пропуста да спроведе ефикасну истрагу, као и за патњу и душевни бол које је жалилац осећао услед понашања УНМИК-а.

Комисија такође сматра да је прикладно да УНМИК:

- У складу са Резолуцијом Генералне скупштине УН-а о „Основним начелима и смерницама у вези са правом на правни лек и репарацију за жртве грубог кршења међународног права које се тиче људских права и озбиљног кршења међународног хуманитарног права“ (А/Res/60/147, 21. март 2006. године), предузме одговарајуће кораке, путем других институција повезаних са УН-ом које раде на Косову, домаћих органа и невладиних организација, ради остваривања потпуног и свеобухватног програма репарације, укључујући реституцију, компензацију, рехабилитацију, сатисфакцију и гаранцију да се тако нешто неће поновити, за жртве из свих заједница које су претрпеле озбиљне повреде људских права током и након сукоба на Косову;

- Предузме одговарајуће кораке код надлежних органа Уједињених нација, укључујући Генералног секретара УН-а, ка додељивању одговарајућих људских и финансијских ресурса како би се осигурало да Уједињене нације увек поштују стандарде међународних људских права, укључујући и ситуације када обављају административне и извршне функције на некој територији, и да обезбеди ефикасно и независно надгледање.

ИЗ ОВИХ РАЗЛОГА,

Комисија, једногласно,

- 1. ЗАКЉУЧУЈЕ ДА ЈЕ ДОШЛО ДО КРШЕЊА ПРОЦЕДУРАЛНЕ ОБАВЕЗЕ СХОДНО ЧЛАНУ 2 ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА;**
- 2. ЗАКЉУЧУЈЕ ДА ЈЕ ДОШЛО ДО КРШЕЊА МАТЕРИЈАЛНЕ ОБАВЕЗЕ СХОДНО ЧЛАНУ 3 ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА;**
- 3. ПРЕПОРУЧУЈЕ ДА УНМИК:**
 - a. ТРАЖИ ОД НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА НА КОСОВУ ДА ПРЕДУЗМУ СВЕ МОГУЋЕ КОРАКЕ КАКО БИ ОСИГУРАЛИ ДА СЕ КРИВИЧНА ИСТРАГА У ВЕЗИ СА ОТМИЦОМ И НЕСТАНКОМ ГЂЕ ЉУБОМИРКЕ ЂУРИЋ НАСТАВИ У СКЛАДУ СА ЧЛАНОМ 2 ЕКЉП И ДА ПОЧИНИОЦИ БУДУ ИЗВЕДЕНИ ПРЕД ЛИЦЕ ПРАВДЕ;**
 - b. ЈАВНО ПРИЗНА, УКЉУЧУЈУЋИ И ПУТЕМ МЕДИЈА, ОДГОВОРНОСТ ЗА СВОЈ ПРОПУСТ ДА СПРОВЕДЕ ЕФИКАСНУ ИСТРАГУ У ВЕЗИ СА ОТМИЦОМ И НЕСТАНКОМ ГЂЕ ЉУБОМИРКЕ ЂУРИЋ, КАО И ЗА ПАТЊУ И ДУШЕВНИ БОЛ ДО КОЈИХ ЈЕ ДОШЛО И ЈАВНО СЕ ИЗВИНИ ЖАЛИОЦУ И ЊЕГОВОЈ ПОРОДИЦИ;**
 - c. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ ЗА ИСПЛАТУ ОДГОВАРАЈУЋЕ НАДОКНАДЕ ЖАЛИОЦУ ЗА ПРЕТРПЉЕНУ МОРАЛНУ ШТЕТУ У ВЕЗИ СА УСТАНОВЉЕНИМ ПОВРЕДАМА ЧЛАНА 2 И ЧЛАНА 3 ЕКЉП;**
 - d. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ КА ОСТВАРИВАЊУ ПОТПУНОГ И СВЕОБУХВАТНОГ ПРОГРАМА РЕПАРАЦИЈЕ;**
 - e. ПРЕДУЗМЕ ОДГОВАРАЈУЋЕ КОРАКЕ У УЈЕДИЊЕНИМ НАЦИЈАМА КАО ГАРАНЦИЈУ ДА СЕ ИСТА СИТУАЦИЈА НЕЋЕ ПОНОВИТИ;**

- f. ОДМАХ ПРЕДУЗМЕ ЕФИКАСНЕ МЕРЕ ЗА ПРИМЕНУ ПРЕПОРУКА КОМИСИЈЕ И ОБАВЕСТИ ЖАЛИОЦА И КОМИСИЈУ О ДАЉЕМ РАЗВОЈУ ОВОГ ПРЕДМЕТА.**

Андреј Антонов
Извршни службеник

Марек Новицки
Председавајући

СКРАЋЕНИЦЕ И АКРОНИМИ

- КЦКМ** – Координациони центар Савезне Републике Југославије и Републике Србије за Косово и Метохију
- СГПП** – Међународни споразум о грађанским и политичким правима
- ОП** – Одељење правде
- ОЈТ** – Окружно јавно тужилаштво
- ЕКЉП** – Европска конвенција о људским правима
- ЕСЉП** – Европски суд за људска права
- ЕУ** – Европска унија
- ЕУЛЕКС** – Мисија владавине права Европске уније на Косову
- СРЈ** – Савезна Република Југославија
- ХРАП** – Саветодавна комисија за људска права
- КЉП** – Комитет за људска права Уједињених нација
- ИАСЉП** – Интерамерички суд за људска права
- МКНЛ** – Међународна комисија за нестала лица
- МКЦК** – Међународни комитет Црвеног крста
- МКТЈ** – Међународни кривични трибунал за бившу Југославију
- КФОР** – Међународне безбедносне снаге (обично познате као косовске снаге)
- ОВК** – Ослободилачка војска Косова
- ЈНЛ** – Јединица за нестала лица
- МУП** – Министарство унутрашњих послова Републике Србије
- НАТО** – Северно-атлантски споразумни савез
- КНЛСМ** – Канцеларија за нестала лица и судску медицину
- ОЕБС** – Организација за европску безбедност и сарадњу
- КВП** – Канцеларија за везу полиције
- СПГС** – Специјални представник Генералног секретара
- УН** – Уједињене нације
- УНХЦР** – Високи комесар Уједињених нација за избеглице
- УНМИК** – Привремена административна мисија Уједињених нација на Косову
- КПИЖ** – Комисија за проналажење и идентификацију жртава
- ЈИРЗ** – Јединица за истрагу ратних злочина